

LIETAUS VAIKAI

Lietuvos autizmo asociacijos žurnalas

2023 / NR. 18

Gruodis

**Diagnozės
priėmimas
– didelė
dovana sau**

**Auginti
išskirtinį vaiką
yra Dievo
dovana**





Mielieji,

Kalėdos – ne tik stebuklų, tačiau ir dovanų metas. Esu girdėjusi, kad, kai Dievas nori mums atsiųsti dovaną, Jis suvynioja ją į problemą. Ir, į kuo didesnę problemą įvynioja, tuo didesnę dovaną galime rasti ją išpakavę.

Šiame žurnalo numeryje žodį „dovana“ skaitysite ne kartą. Pasakojimuose apie žmones, kuriems lyg iš aukščiau duotas gebėjimas surasti kelią į autistiškų vaikų, jų tėvų širdis, nepaisant jokių diagnozių, mitų ar išankstinių verdiktų. Skaitysite mamos, pedagogių, įvairių specialistų, partnerių ir draugų, jau suaugusio autistiško vyro istorijas, kurie pasakoja, kad, tiek auginti išskirtinį vaiką, tiek priimti diagnozę, tiek keisti savo ar kito požiūrį, prisidėti prie šio požiūrio keitimo yra didelė dovana.

Dėkoju pasakojamų istorijų herojams už jautrius, atvirus ir nuoširdžius pasidalijimus, kurie, tikiu, bus pati didžiausia dovana skaitytojams. „Pasaulyje neturėtų būti nei vieno žmogaus, kuris turėtų būti įtrauktas į pasaulį, kuris priklauso ir jam,“ - tai dar viena mintis, atrasta interneto platybėse. Tad, mieli skaitytojai, baigiantis šiems metams, linkiu kiekvienam rasti savo vietą po saule ir, pasitaikius situacijai, pasidalinti ja su kitu.

Ramių, sveikų, taikių, meilės ir kantrybės kupinų ateinančių metų! Daug daug dovanų visiems!

Nuoširdžiai Jūsų, Žydrė



6 192 autistiški vaikai vienoje mokykloje



10 Stebinkime vaikus, ieškome naujų idėjų



16 Pagrindinis instrumentas – tėvų meilė



22 Kai vaikas išmoksta naujų dalykų, man Kalėdos visus metus



Žurnalą rengia Lietuvos autizmo asociacija „Lietaus vaikai“

Projekto vadovė – Lina Sasnauskienė

Vyriausioji redaktorė – Žydrė Gedrimaitė

Dizainerė – Inesa Gervė

Tekstų autorės – Auksė Kontrimienė, Agnė Bykova ir Evelina Butkutė Lazdauskienė

Žurnalo rengimą finansuoja Neįgaliųjų reikalų departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos

Visos teisės saugomos. Kopijuoti ir platinti galima tik gavus Lietuvos autizmo asociacijos „Lietaus vaikai“ sutikimą.

Viršelio nuotraukos autorė – Vėtrė Antanavičiūtė.

Žurnale naudojamos herojų asmeninių archyvų, Vėtrės Antanavičiūtės, Astos Gruodienės, Tado Povilonio nuotraukos.



26 Gyvenimo dovana – mokytoja Zita



30 Diagnozės priėmimas – didelė dovana sau



34 Dailės terapija – ne tabletė, kurią išgėrus nebeskauda



38 Dovana autistiškiems vaikams – sensorinių sodų įrengimas



Knyga skirta padėti autistiškiems asmenims geriau suprasti socialinį kontekstą ir skatina teigiamus elgesio pokyčius. Tai – pirmasis vadovas lietuvių kalba apie socialinių istorijų kūrimą. Pradėkime socialines istorijas kurti jau šiandien!

Knygą galite įsigyti:

**el.p. prenumerata@lietausvaikai.lt
www.droztukas.lt**



Lietuvos autizmo asociacija šviečia



Raimonda Juknevičienė:

**192 autistiški
vaikai vienoje
mokykloje**

„Kai kas nors man pasako, kad į bendrojo ugdymo mokyklą atėjo vienas autistiškas vaikas, kuris keičia viską, gal net griaua sistemą, aš kviečiu – atvažiuokite į mūsų mokyklą. Mes tokių turime beveik du šimtus ir niekas negriūna. Jūs nerasite skirtumo lygindami su bendrojo ugdymo mokykla. Šventes minime, projektuose dalyvaujame, pertraukų metu vaikai vaikšto koridoriuose, visi žino savo tvarkaraščius ir pareigingai jų laikosi, ugdymo procesas vyksta“, – sako **Raimonda Juknevičienė**, Kauno Prano Daunio ugdymo centro, vienintelės autistiškų vaikų mokyklos Lietuvoje, direktorė. Kur sėkmės paslaptis? Tokių reikšmingų rezultatų pavyko pasiekti tik didelio atsidavimo, darbo ir motyvacijos sukurti autistiškų vaikų poreikius atliepiančią mokyklą, dėka.

Mokyklos įkūrimo istorija

„Su autistiškais vaikais dirbti pradėjau nuo 2005 m. – Kauno vaikų abiliacijos centre, kuriame autistiškiems vaikams buvo skirta tik viena grupė. Bendradarbiauome su Norvegijos Glenne Autism centru, ten tobulinome savo žinias, įgavome patirties, sužinojome daug naudingų darbo metodų. Vis daugiau į mus kreipdavosi šeimos, auginančią autistiškus vaikus, todėl suprato, kad aktualu įkurti darželį tokiems vaikams. Kai mūsų vaikai užaugo, kilo klausimas – o kas toliau? Tada įkūrėme pradinę mokyklą, o po keturių metų vėl iškilo klausimas – o kas toliau?“ – šypsosi R. Juknevičienė.

Pradėjau ieškoti sprendimų – kreipėmės į Kauno miesto savivaldybę, kuri nusprendė sujungti mus ir Kauno aklyųjų ir silpnaregių ugdymo centrą. Taip atsirado nauja didelė mokykla ir šiandien joje mokosi 191 mokiniai, iš kurių 5 – turintys regos sutrikimą, o likusieji – autistiški vaikai. Visi vaikai turi didelių ir labai didelių ugdymosi poreikių, ugdymo spektras apima tiek gabius, tiek mokymosi sunkumus patiriančius vaikus. R. Juknevičienė su komanda užtikrina, kad kiekvienas mokinys mokykloje jaustųsi saugus ir matomas. Mokykloje yra 23 klasės, kuriose mokosi po 6-7 mokinius. Kiekvienoje klasėje dirba mokytojo padėjėjas. Mokykla yra dešimtmetė, o vėliau tenka priimti sprendimą:

toliau mokytis bendrojo lavinimo mokyklose, profesinėse mokyklose ar dalyvauti socialinių įgūdžių programose.

„Tai, ką turime dabar, yra nuostabus rezultatas, nes pradžia išties buvo sudėtinga: patalpos nepritaikytos, o mokytojų, galinčių dirbti su autistiškais vaikais, trūko. Tačiau labai vieningai su tėvais, specialistais, mokytojais ir savivaldybės atstovais sutelkėme jėgas ir kūrėme mokyklos erdves, klases, kad jos atitiktų autistiškų vaikų poreikius“, – prisimena R. Juknevičienė.

Direktorė informuoja, kad pirmenybė patekti į mokyklą yra Kauno miesto gyventojams ir tiems, kurie lanko darželį: „Tačiau turime daug pavyzdžių, kada į mūsų mokyklą patenka ir vaikai iš kitų miestų. Viena mamytė savo atžalą 5 metus kasdien vežiodavo iš Alytaus, o šiandien buvęs mūsų mokyklos ugdytinis mokosi Alytaus bendrojo ugdymo mokykloje, ir mama įsitikinusi, kad jos sprendimas vežioti vaiką į mūsų mokyklą buvo vienas geriausių gyvenime. Turėjome ugdytinį iš Vilniaus. Kai kurie tėveliai netgi pakeitė gyvenamąją vietą ir persikėlė į Kauną, kad jų vaikas galėtų mokytis mūsų mokykloje.“



Aplinkos pritaikymas

„Visada vertiname, kokie vaikai ateina į mokyklą, ir nuolat tobuliname aplinką bei edukacines erdves. Tai, ką sukūrėme prieš dešimt metų, nereiškia, kad tinka šiandienai. Mes reaguojame į vaiką, į aplinką ir aplinkybes, nuolat mokomės, semiamės žinių, nesustojame ir einame į priekį“, – sako R. Juknevičienė.

Pasak direktorės, aplinkos pritaikymas reiškia, kad viskas yra apgalvota, sukurtos ir įrengtos nusiramino erdvės, atskiros zonos, kur vaikai gali jaustis saugūs. Taip pat didelis dėmesys skiriamas dienotvarkės sudarymui: „Svarbu, kad vaikai tiksliai žinotų, kas ir kada vyks, kada užsiėmimo pradžia ir pabaiga, ar ateis svečių, ar bus pokyčių. Pavyzdžiui, turi būti muzikos pamoka, o mokytojas susirgo ir vaikai neinformuoti. Tai gali sukelti stresą ir daug vaikų praras emocinę pusiausvyrą, gali pradėti netinkamai elgtis. Mokytojai manęs klausia – „Kodėl jis taip pasielgė?“, atsakau – „Todėl, kad nebuvo laiku informuotas.“ Mes mokomės iš kasdinių situacijų, suprasdami, kaip svarbu mūsų vaikams žinoti, kas vyksta ir ypač, jeigu nevyksta pagal planą, paaiškinti, kodėl.“

Mokiniai ugdomi ne tik mokykloje, aktyvus socializacijos procesas vyksta ir neformalioje aplinkoje. Ugdytiniai kartu su mokytojais dažnai lankosi įvairiose vietose: muziejuose, renginiuose, sporto salėse, baseinuose, parkuose – visur, kur eina jų bendraamžiai. R. Juknevičienė ir jos komanda siekia suteikti savo mokiniams ne tik akademinės žinias, bet ir paruošti juos gyvenimui. Mokykla ypač daug dėmesio skiria socialinių ir gyvenimo įgūdžių lavinimui, dedamos visos pastangos, kad kiekvienas vaikas gautų išsilavinimą, atitinkantį jo individualius poreikius ir gebėjimus.

R. Juknevičienė aktyviai įtraukė ir vaikų tėvelius į mokyklos aplinkos kūrimą, kad jie taptų neatsiejama bendruomenės ir komandos dalis. Pagal poreikį centras teikia psichologinę pagalbą tėvams, organizuoja tėvų savipagalbos grupės, teikia pagalbą autistiškų vaikų broliams bei seserimis, nes tai yra labai svarbu – jų vaikystė taip pat kitokia, jie irgi susiduria su didžiuliais iššūkiais. Taip rodomas teigiamas ir prasmingas pavyzdys, kaip

tėvai gali veiksmingai dalyvauti ugdymo procese ir kaip mokykla gali atliepti visų šeimos narių poreikius.

Vieninga komanda

„Mūsų mokyklos sėkmę lemia tai, koks personalas dirba. Mokytojas privalo priimti ir suprasti vaiką, žinoti kuo ir kaip gali jam padėti. Viskas prasideda nuo noro padėti vaikui ir ieškoti individualaus priėjimo prie kiekvieno iš jų, taip pat savo noro tobulėti. Nors personalo motyvavimas ir mikroklimato sukūrimas yra nelengvas darbas, tačiau šiandien galiu pasidžiaugti, kad personalo, išskyrus logopedo, mums netrūksta. Esame susitelkę ir vieningai dirbantys dėl autistiškų vaikų gerovės“, – dalijasi R. Juknevičienė.

Direktorė akcentuoja, kad dabar jie jau išaugo į didelę mokyklą su gausiu kolektyvu, o personalas užaugo kartu su mokykla: „Niekas neparuošė mokytojų specialiai mūsų mokyklai. Tikrai reikia žinių ir asmeninių gebėjimų suvaldyti klasę. Nors klasėse tik po septynis mokinius, tačiau jie visi turi individualių poreikių: vienas nekalba, kitas turi elgesio problemų, trečias hiperaktyvus ir t.t. Daug mūsų specialistų iš mokytojo padėjėjo išaugo į mokytojus, specialiuosius pedagogus, psichologus. Jei tik pastebime žmogaus potencialą, mes jam padedame atsiskleisti, motyvuojame, sudarome sąlygas mokytis.“

„Tiek savo komandos narius, tiek bendraujant su kitų mokyklų mokytojais, skatinu neskirstyti vaikų į „lengvus ir sunkius.“ Niekada negali žinoti, kada jis parodys savo potencialą. Turėjome visai nekalbantį, socialiai apleistą mokinį ir nutarėme jį perkelti į stipresnę klasę, kad galėtų mokytis. Pirmasis pusmetis buvo labai sunkus, ir galvojome, kad teks grįžti atgal, tačiau lūžis įvyko, vaikas pradėjo bendrauti, kalbėti, ko galvojome niekada nebus. Šiandien jis yra savarankiškas ir profesinėje mokykloje mokosi plytelių klojimo profesijos. Tokių atvejų yra ne vienas. Mokytojams sakau: „Jūs išlaukite ir pamatysite, kaip tas vaikas vieną dieną kažką iškrės: gero ar blogo“, – pasakoja R. Juknevičienė.

Direktorė ir jos komanda nuolat teikia metodinę pagalbą, aktyviai bendradarbiauja su kitomis ugdymo įstaigomis, teikdami



vertingas konsultacijas, kaip geriau atliepti autistiškų vaikų ugdymosi poreikius bendrojo lavinimo įstaigose. Mokykla aktyviai dalyvauja tarpmokykliniuose respublikiniuose projektuose bei ilgalaikiuose meno edukacijos projektuose. Jos komandos nariai dažnai rengia kvalifikacijos tobulinimo programas, veda mokymus, seminarus, konferencijas bei skaito pranešimus renginiuose. Jau du metus LAA „Lietaus vaikai“ kartu su centru ir LA-SUC Sutrikusios raidos vaikų konsultavimo skyriumi organizuoja tarptautines praktines konferencijas, skirtas autistiškų mokinių ugdymui.

Centras metodinę pagalbą teikia ne tik įprastais būdais, bet ir kuria inovatyvias priemones, kurios atlieptų autistiškų mokinių stiprybes, padėtų jiems įveikti tam tikrus sunkumus. Vienas iš pavydžių yra E. priemonė „Tomas ir Ula: mokausi skaityti“, sukurta mokyklai vykdančiai ir koordinuojančiai Erasmus+ projektą „Globalaus skaitymo metodo taikymas, kuriant mokymo/si procesą ASS vaikams.“

„Dažnai autistiški vaikai, kuriuos moko skaityti tradiciniu metodu (raidė-skiemuo-žodis), patiria daug sunkumų. Tačiau naudojant globalaus skaitymo metodą (žodžių atpažinimas – priskyrimas konkrečiam vaizdai – skiemenų dėjimas – raidės), pasiekiami geresni ir greitesni rezultatai, nes taip yra remiamasi autistiškų vaikų stiprybėmis ir ypatumais: stipri vizualinė mąstysena, geresnis visumos, o ne atskirų elementų supratimas ir įsiminimas. Priemonė yra laisvai prieinama visiems tėvams ir specialistams internete (<https://e-tools.kpduc.lt>), o tai reiškia, kad visos šeimos, kurios augina autistiškus vaikus, bei jų ugdytojai gali pasinaudoti vertingu įrankiu“, – nurodo R. Juknevičienė.



Dovana autistiškiems vaikams

Lietuvos autizmo asociacija „Lietaus vaikai“ laikosi principo, kad kiekviena šeima turi teisę pasirinkti tinkamą ugdymo variantą savo autistiškam vaikui, atsižvelgiant į jo unikalius poreikius ir gebėjimus. Tokio paties principo laikosi ir Kauno Prano Daunio ugdymo centras. Kaune gyvenančios ir autistiškus vaikus auginančios šeimos turi didelę dovaną – galimybę pasirinkti mokyklą, kurioje ne tik užtikrinama palanki aplinka plačiąja prasme, bet teikiamas šiuolaikinis ir kokybiškas ugdymas.

Pati R. Juknevičienė yra dovana autistiškiems asmenims. Kasdienio darbo ir išskirtinio atsidavimo dėka ji sugebėjo sukurti autistiškiems vaikams ir jų šeimoms saugumo uostą. Jos nepaliaujamas įsipareigojimas autistiškų vaikų gerovei, kokybiškam ugdymui, atvirumas tėvų įsitraukimui į procesą, noras dalytis žiniomis daro unikalią poveikį Lietuvos autistiškų mokinių ugdymui.

„Kai atėjau dirbti į įstaigą, kurioje buvo daug vaikų su negalia, galvojau, kad negalėsiu dirbti, nes buvo labai sunku vienoje vietoje matyti tiek daug vaikų, kuriems reikia pagalbos. Bet po pusmečio supratau, kad jie yra tokie patys vaikai kaip ir visi, tik reikia ieškoti kitokių būdų, kaip jiems padėti, kad jie atsiskleistų. Kai įsitraukiau į darbą ir pradėjau matyti rezultatus – tai buvo pats didžiausias postūmis eiti toliau. Šis darbas ir bendruomenė man pačiai yra didelė dovana: aš galiu realizuoti save, įveikti iššūkius, parodyti, kad neįmanoma yra įmanoma. Dirbantiems ugdymo įstaigose linkiu vieno – pažinti vaiką, suprasti jo poreikius, sukurti aplinką, kurioje vaikas galėtų mokytis. Mes visi skirtingi, bet vienas kitam reikalingi – tuo esu tvirtai įsitikinusi“, – su atvira šypsena užbaigia pokalbį R. Juknevičienė.

Straipsnio autorė Agnė Bykova





Stanislovas Andriuška:

**stebinkime
vaikus,
ieškokime
naujų idėjų**

Panevėžietis **Stanislovas Andriuška** – vaikų vadinamas tiesiog treneriu Stanislovu tapo širdžių ugdytoju tiems, kurie Panevėžyje ieškojo saugios vietos sportuoti, aktyviai ir įdomiai praleisti laiką, saugioje ir jaukioje aplinkoje, bendraujant su žmogumi, kuris tave supranta. Treneris dirba ne tik su neurotipiškais asmenimis, vyras jau trejus metus veda užsiėmimus vaikams ir jaunuoliams su negalia – tarp jų ir autistiškiems vaikams. Kas skatina Stanislovą skirti dėmesio tiems, kuriems paprastai mūsų visuomenėje jo trūksta? Stanislovas sako, kad darbas su vaikais jam yra dovana, nes tai padeda tobulėti ne tik fiziškai, bet ir emociškai bei dvasiškai.

Stanislovas kilęs iš Panevėžio, kur sustiprinta sporto mokykla nuo seno žinoma, kaip sportininkų profesionalų kalvė. Taigi nuo septynerių metų lankyti sporto mokyklą ir pradėjęs nuo triatlono, užaugęs Stanislovas neabejojo, kad ateitį sies su sportu. Išbandęs ne vieną sporto šaką, vyras tapo funkcinio treniruočio, fitneso, cross fit treniruočio ir net plaukimo treneriu, kuris skiria laiko mokyti neįgalius vaikus, tarp jų ir autistiškus vaikus bei jaunuolius.

„Visą laiką norėdavau atrasti kažką naujo, tad ne tik treniravausi, bet tobulinausi įvairiuose kursuose, skaičiau, dalyvaudavau varžybose. Po karinės tarnybos vis dar bėgiodavau, užsiimdavau triatlonu, tačiau nusprendžiau pakeisti sritį – pabandyti fitnesą. Padėdavau ne tik auginti raumenis, bet ir tiems, kurie nori, numesti svorio. Man visuomet buvo įdomus žmogaus kūnas – kas jame vyksta, kaip galima pagerinti gyvenimo kokybę. Stengiuosi dalyvauti visur, kur galiu, kad sužinočiau kuo daugiau“, – sako Stanislovas.

Įgimti bruožai paskatino naują veiklą

Intensyviu sportu užsiimantis Stanislovas, matyt, iš prigimties empatiškas ir siekiantis ne tik tobulėti, bet ir pasirūpinti kito gerove, organizuodavo stovyklas vaikams. Patirties su vaikais jis turėjo, tad nusprendė, kad pagalbos gali suteikti ir tiems, kuriems jos

labiau reikia – neįgaliems vaikams.

„Su kitokiais vaikais mažai kas nori dirbti, jie „nepatogūs“ vaikai, jų tarsi bijoma. O aš atvirkščiai – ėmiau ieškoti, kur tokią praktiką galėčiau atlikti. Iš pradžių Panevėžyje nieko neradau. Tad mano, kaip trenerio pradžia buvo su „Marijampolės saulytėm“. Organizacija pasikvietė mane ir davė galimybę pabandyti su vaikais užsiimti sportu. Tai buvo iššūkis, bet tuo pačiu buvo labai įdomu“, – prisimena pašnekovas. Nuo vasaros Stanislovas bendradarbiauja ir su Asociacijos „Lietaus vaikai“ bendruomene.

Pats tris vaikus turintis Stanislovas sako, kad veikla su autistiškais vaikais truputį skiriasi, nes jie nuoširdžiai tave stebi, paprastai būna labai susidomėję ir net labai tiksliai kopijuoja parodytus judesius.

„Esu pastebėjęs, kad autistiški vaikai labai greitai pagauna judesį ir kopijuoja. Kai kuriems neurotipiškiems vaikams tenka parodyti po kelis kartus, tuo tarpu autistiškiems vaikams pavyksta pratimą atlikti iš pirmo karto“, – savo pastebėjimu dalijasi treneris.

Tačiau kaip pavyksta juos įtikinti daryti vieną ar kitą judesį? Koks turi būti treneris, kad darbas su autistiškais vaikais būtų rezultatyvus? Stanislovas sako turintis savo veiklos modelį.

„Aš praktikuoju tokį dalyką – elgiuosi su vaikais kaip lygus su lygiais. Visai gerai sekasi, kai vadovaujuosi šiuo modeliu. Nebandau kalbėti nei švelniau, nei griežčiau. Manau, kad būtent kitoks bendravimas jiems nepatiktų. Tu turi būti natūralus“, – įsitikinęs pašnekovas.

Pamokos baseine

Nuo pirmųjų treniruočių su autistiškais vaikais iki dabar santykis su ugdytiniais yra gerokai pasikeitęs – atsiradę emociniai ryšys.

„Vaikai laukia, klausia, kada treniruotės vėl vyks. Matau, kad užaugo pasitikėjimas“, – džiaugiasi vyras.

Pašnekovo teigimu, dabar grupės sujungtos ir į treniruotę ateina dvylika vaikų.

„Tai buvo įdomus iššūkis – turėjau įjungti savo išmonę, kaip su jais susitvarkyti. Vaikai labai skirtingi, kai kuriems geriau, kai vaikų mažiau, nes mažiau blaškomas dėmesys. Vaikus lydintys asmenys paprastai laukia, kol baigsime treniruotes, patys leisdami laiką netoli“, – pasakoja treneris. Šiuo metu autistiškus vaikus Stanislovas moko plaukimo privačiame Panevėžio baseine. Jis džiaugiasi matydamas savo treniruočių rezultatus: fiziškai susti-

prėjusius ugdytinius.

„Mačiau, kad kai kuriems nusilpusi pečių juosta, kai kam krūtinės juosta. Kai kas pilnai negali ištiesi rankos, tai dabar jau ir ranką ištiesia. Smagu matyti, kaip stiprėja vaikų raumenys. Kai kurie ir plaukti išmokę“, – džiaugiasi pašnekovas.

Bijoma nežinomybės?

Vyras dirba su skirtingo amžiaus grupėmis – nuo septynerių iki dvidešimties metų, turi ir individualių treniruočių, tačiau darbas su autistiškais vaikais vyksta grupėse. Paklaustas, kodėl tuo užsiima Stanislovas sako, kad sporte jis atradęs save, o darbas su autistiškais vaikais leidžia tobulėti ir fiziškai, ir emociškai. Dalyvavimas varžybose ar darbas salėje jau buvo tapęs rutina, iš kurios jis ištrūko vesdamas treniruotes su vaikais – jos treneriui tapo atgaiva.

„Kai kurie treneriai bijo, kad psichologiškai bus per sunku. Kiti bijo pačios nežinomybės ir sudėtingų situacijų: o jeigu kas nors kuriam vaikui atsitiktų, ką reikėtų daryti?“. Aš tokios baimės neturėjau, – sako Stanislovas, neieškojęs specialiai patarimų, kaip elgtis. Jis dėmesį skyrė pasiruošimui treniruotėms – nusipirko



įrangos, kuri reikalinga dirbant su vaikais. Barjerai, kamuoliai, specialūs baseino hanteliai, skirti aktyvinti ir stiprinti raumenis. Tai vaikams įdomu. Vasarą ir futbolą žaidėme. Turiu nusipirkęs inovatyvų reakcijos treniruoklį: šviečiant lempoms reikia suspėti paspausti. Autistiškiems vaikams šis treniruoklis labai patiko. Vasarą jie mėgavdavosi tuo žaidimu“.

Savo paprastumu, supratingumu ir pastangomis sudominti Stanislovas yra atradęs raktą į savo treniruojamų vaikų širdis. Paklaustas, ką turi žinoti kiti sportininkai, norintys dirbti su neįgaliais vaikais, tačiau iki šiol to bijantys, pašnekovas ragina tiesiog pabandyti.

„Galima pabandyti, nueiti pas kitą trenerį, pasikonsultuoti su kolegomis, pažiūrėti, kaip vyksta treniruotės, turbūt daugiausia baimės kelia nežinomybė, kai treneris lieka vienas su vaikais. Sudėtingiau dirbti su tais, kurie linkę į agresiją ar savižalą, tokiu atveju geriau dirbti individualiai. Marijampolėje net yra nusiraminiui skirti kambariai. Vaikams reikia dėmesio, suteikti galimybę sportuoti. Deja, valstybė skiria per mažai dėmesio. Mano patirtis rodo, kad valstybei nelabai įdomu“, – savo patirtimi dalijasi vyras.

Norėjo įkurto sporto klubą neįgaliesiems

Stanislovas pasakoja, kad buvo sumanęs įkurti sporto klubą neįgaliesiems vaikams ir jų tėvams, projektą buvo parengęs ir kreipėsi su šia idėja į Panevėžio miesto savivaldybę. Bet...

„Panevėžyje yra nemažai užsidariusių mokyklų, norėjau išsinuomoti patalpas iš savivaldybės, suremontuoti jas ir organizuoti užsiėmimus vaikams su negalia, jų tėvams, kad galėtų vaikams sportuojant rasti valandą kitą sau. Tačiau Panevėžio miesto savivaldybės atsakymas buvo toks: tokios veiklos nereikia, nes neva dabar daug kas organizuoja sporto užsiėmimus, o vaikai su negalia ir taip turi pasirinkimą, kuo ir kur užsiimti“, – pasakoja Stanislovas.

Toks atsakymas, žinoma, nemalonai nustebino vyrą, nes reali situacija rodo visai ką kita – autistiški vaikai susirenka į nedidelę patalpą, kur nėra jokios salės. Trenerio manymu, paprastai daugiau padedama toms sporto šakoms, kurios arba yra populiarsnės, arba neša didesnę pelną, tuo tarpu dvasinis pelnas – pagalba neįgaliesiems vaikams toli gražu neužima svarbios vietos, ir dėl to labai apmaudu. Pasak pašnekovo, būtina šviesti visuomenę, kad tarp mūsų gyvena ir kitokių žmonių. Neslėpti nuo vaikų, o atvirkščiai leisti būti kartu. Stanislovas su neįgaliais vaikais sportuoti pasikviečia ir savo vyresniąją dukrą, taigi kitokie vaikai jai yra natūralu.

O Stanislovas mėgaujasi šia veikla ir sako, kad jam gera matyti tobulėjančius vaikus.

„Net ir kritikos šie vaikai nebijo, jie stengiasi, daro. Tik žinoma, jei jie nenori kažko daryti, tų vaikų negalima verst. Jei pastebi tokį dalyką, nebesakai nieko arba leidi pailsėti. Arba paskatini – parodyk, kaip moki plaukti“, – apie savo patirtį pasakoja Stanislovas.

Treneris rekomenduoja ir kitiems kolegoms užsiimti tokia veikla, kad galėtų įgyti naujų žinių, patirties, pasikrautų emociškai. O kolegoms, dirbantiems su neįgaliais vaikais linki stengtis nustebinti vaikus, pasirinkti naujų idėjų, keistis patirtimi ir informacija, kad visi galėtų tobulėti ir eiti į priekį.

Straipsnio autorė Evelina Butkutė-Lazdauskienė





Arvikas Plucins
PHOTOGRAPHY



Lengvai suprantama kalba

- Panevėžietį Stanislovą Andriušką vaikai vadina treneriu Stanislovu.
- Treneris jau trejus metus veda užsiėmimus vaikams ir jaunuoliams su negalia – tarp jų ir autistiškiems vaikams.
- Stanislovas sako, kad darbas su vaikais jam yra dovana, nes tai padeda tobulėti ne tik fiziškai, bet ir emociškai.
- Treneris pasakoja, kad jam visuomet buvo įdomus žmogaus kūnas – kas jame vyksta, kaip galima pagerinti gyvenimo kokybę.
- Nuo vasaros Stanislovas bendradarbiauja su Asociacijos „Lietaus vaikai“ bendruomene. Treneris sako, kad autistiški vaikai labai greitai išmoksta kopijuoti įvairius judesius.
- Stanislovas pasakoja, kad bendrauja su visais vienodai.
- Treneris Stanislovas autistiškus vaikus moko plaukimo privačiame Panevėžio baseine. Jis džiaugiasi matydamas, kad vaikai, kurie lanko treniruotes, stiprėja fiziškai.
- Kad vaikams būtų įdomu sportuoti, treneris turi prisipirkęs įvairios įrangos. Autistiškiems vaikams treniruokliai labai patinka.
- Stanislovas sako, kad kiti sporto treneriai bijo dirbti su autistiškais vaikais, nes daug ko nežino. Jis kviečia kolegas nebijoti ir mėginti. Jei bus kas neaišku, kviečia pasitarti su kitais kolegomis treneriais.
- Vaikai trenerį Stanislovą labai myli ir visada laukia treniruočių su juo.
- Treneris Stanislovas norėjo įkurti sporto klubą neįgaliesiems, tačiau tam nepritarė Panevėžio miesto savivaldybė. Trenerį tai nuliūdino ir nustebino.
- Stanislovas kviečia dar labiau informuoti visuomenę apie negalias. Jis labai džiaugiasi vaikais, kurie lanko treniruotes.



Vētrė Antanavičiūtė

**pagrindinis
instrumentas –
tėvų meilė**

Vėtrė Antanavičiūtė – menininkė, moteris auginanti du iššūkių turinčius vaikus, bet gebanti neprarasti optimizmo, kadaise duodama interviu žurnalui sakė, kad autistiški vaikai yra Dievo dovana. Ar sunkūs momentai nepakeitė moters nuomonės? Kaip sekasi auginti dabar jau paauglį autistišką sūnų? Atvirai savo džiaugsmais ir rūpesčiais dalijasi pati Vėtrė.

Turbūt simboliška, kad moteris su tokiu „audringu“ vardu geba per gyvenimo kliūtis keliauti tarsi vėtra – tas kliūtis kelyje tiesiog išblaškydama. O kartais sunkius momentus tenka ramiai išlaukti, išbūti – taip apie paauglio autistiško sūnaus Aisčio emocijas pasakoja pašnekovė.

Apie vaiko autizmą šeima sužinojo, kai berniukui sukako dveji. Ji nekalbėjo, nereagavo į vardą, kaip moteris sako, visiškai klasikinis variantas.

„Visi praeina tą periodą, kai vieni specialistai sako – tai autizmas, kiti – ne. Mes beveik du metus vaikščiojome pas specialistus ir girdėjome šią frazę: „žvilgsnis protingas – išaugs“. Tačiau supratome, kad vyksta ne taip, kaip norėtume. Ketverių jam nustatyta autizmo diagnozė. Mes jau ir tuo metu buvome su tuo susitaikę. Jau nebuvo šoko. Daug streso kėlė pats nežinojimas, kaip elgtis, ką daryti. Tačiau laikui bėgant kaupėme žinias,“ – pasakoja Vėtrė. Situacija pablogėjo vaikui pradėjus lankyti mokyklą.

Su emocijomis sunkiai susitvarkančio berniuko vidinį pasaulį mokyklose bandyta „normalizuoti“. Ir, jei jų vadovai bei mokytojai iš pradžių būtų bandę suprasti autistiško vaiko problemas, o ne siekę pritempti berniuką prie normos, galbūt jis greičiau būtų radęs užuovėją. Belieka pasidžiaugti, kad jam belaukiant savo penkioliktojo gimtadienio, ugdymas bendrojo lavinimo mokykloje, kurią jis lanko, jau tapo pakenčiamas ir net malonus.

Kai bandoma įstatyti autistišką vaiką į rėmus

Moteris pasakoja, kad iš pradžių Aisčiui mokykla buvo didžiausias košmaras.

„Išgyvenome sunkų periodą. Skaičiau labai daug autistiškų žmonių biografijų, visi įvardijo, kad mokykla buvo baisiausias ir sunkiausias jų gyvenimo periodas. Aisčiui to irgi nepavyko išvengti. Kol jį norėjo palaužti, tol mokykloje buvo be galo sunku. Pakeitėme daugybę mokyklų. Fantastiškas autistiškų asmenų nesupratimas, – sako pašnekovė. – Prieš kelerius metus iš paskutiniosios mokyklos, kurią Aistis lanko, jį norėta išmesti. Nusiuntė mus į Pedagoginę psichologinę tarnybą (PPT) vertinti intelekto. Turbūt tikėtasi, jog nustatys vaikui protinį atsilikimą, o tada būtų galima ramiai pašalinti jį iš ugdymo įstaigos. Deja, paaiškėjo, kad intelekto rodikliai ne sumažėjo, o atvirkščiai – pakilę. Ir gavome oficialų raštą, kad ne vaikas turi taikytis prie mokyklos, o mokykla prie vaiko“.

Neįtikėtina istoriją apie sūnaus ugdymą pasakodama moteris šypsosi, tarsi suprasdama ir bandydama pateisinti švietimo ir ugdymo sistemos spragas. Deja, tos spragos vaikams, tėvams ir pedagogams kainuoja labai brangiai.

Bandyta ieškoti ir kitokių būdų, kaip ugdyti Aistį, pvz., skiriant namų mokymą, kai ugdo patys tėvai. Vėtrė iš mokyklos vadovės sako gavusi dokumentus, kuriuos reikėjo pildyti tokiam mokymui, tačiau moteris to nedarė sąmoningai. Nuo penktos klasės mokykloje besimokančio Aisčio mokytojai tikrai buvo geri, tačiau jie norėjo, kad berniukas mokytųsi kaip visi neurotipiški vaikai. Deja, Aistis nepasidavė tokiam spaudimui. Dabar jis jau aštuntokas ir situacija pasikeitusi į gerą.

„Jam gera šioje mokykloje, nes situacija pasikeitusi. Žinoma, adaptacija vyksta nuolat, jis bendrauja su žmonėmis. Kai mokytojai nustojo norėti iš jo akademinių žinių, to, kas privaloma, jis pradėjo jaustis mokykloje saugus, jam ten gera. Iki tol būdavo sunku priversti jį eiti į mokyklą. Dabar atėjusi ramybė. Tik bėda ta, kad ši mokykla yra progimnazija – čia vaikai mokosi iki aštuntos klasės. Paskutiniai rojaus metai. Vėl turėsime galvoti, ką

daryti, nes pasikeitimus vaikui labai sudėtinga priimti. Kiekvienas pokytis, kiekvienas naujas mokytojas įneša nežinomybės ir neigiamų emocijų“, – pasakoja Vėtrė.

Džiaugiasi pomėgiais

Savo šeimos istoriją pasakojanti moteris šiandien apie sūnų kalba ramiai, ji susitaukusi su esama situacija ir sako, kad iš jos vaiko padaryti tokį žmogų, kokio tikisi mokykla, neįmanoma.

„Jis tiesiog negali, – tačiau džiaugiasi berniuko pasiekimais kitoje srityje. Menininkų šeimoje augęs Aistis nuo kūdikystės buvo linkęs į piešimą. – Pirmą vaiko diagnozė buvo specifinis domėjimasis piešimu. Jis pradėjo piešti būdamas septynių mėnesių. Tam turėti įtakos mes negalėjome, bet bent jau galėjome suteikti tam galimybes. Jei vaikai kažkuo susidomi, mūsų namuose sudaromos visos įmanomos sąlygos, kad toje srityje vaikai galėtų vystytis. Pieštukų, flomasterių namuose būdavo visuomet. Nuo neatmenamų laikų

vis dar išpaušyti langai ir palangės, kur vaikas piešė. Būdamas metų Aistis jau piešė paukščiukus – visiškai ne pagal savo amžių. Jo gebėjimas piešti įgimtas ir stiprus“, – sako berniuko mama.

Vėtrė džiaugiasi, kad sūnus piešdamas sugeba, kaip ji pati sako, pagauti charakterius.

„Dabar jis pieštukais nebepiešia. Aistis piešia kompiuteriu ir programuoja – kuria animacinius filmukus. Tad šiuo metu jis do-





misi tik tuo, nors gabumų jis turi ir kitur“, – pripažįsta Vėtrė. Angliškai vaikas kalba geriau negu lietuviškai – tai dar vienas specifinis Aisčio bruožas, kuris vystėsi su vaiku nuo pat pirmųjų jo žodžių. Berniukas nuo mažens pasirinko lengvesnę kalbą, šeimoje neretai tenka kalbėti anglų kalba. Aistis viską supranta ir lietuviškai, tačiau neretai prašo tėvų, kad įvardintų tą patį tik anglų kalba.

„PPT logopedė buvo nustebusi, kai jis, žiūrėdamas į lietuvišką tekstą, skaitė iš karto angliškai be jokio uždelsimo. Synchroniškai, kaip tai daro vertėjai. Tai yra ypatingas gebėjimas, kurį gyvenime jis galėtų pritaikyti. Bet žinoma, matyti, jog Aisčio pašaukimas būti kompiuterinių žaidimų ar animacinių filmukų kūrėju. Jis be to negali gyventi“, – sako vaikino mama.

Auginti išskirtinį vaiką yra Dievo dovana

Vėtrė vis dar laikosi savo nuomonės, kad auginti išskirtinį vaiką yra Dievo dovana. Nors rūpesčių netrūksta, tačiau džiaugsmas atperka viską.

„Iššūkių ir rūpesčių yra tikrai daug, bet manau, kad vaikai yra mūsų mokytojai. Sūnus mums atskleidė absoliučiai kitokį pasaulį negu mes pripratę jį matyti. Sulaužė visus stereotipus ir ateities įsivaizdavimą, bet yra tokių gražių dalykų, kad nemoki žodžiais apsaityti. Jam labai rūpi ekologija. Nuo mažumės jis tuo domėjosi ir sakydavo: „einam aplink pasaulį, surinksim visas šiukšles“. Net tualetinio popieriaus neleisdavo įmesti į unitazą, kad neužterštume upių. Per pasaulinę Žemės dieną rinkome šiukšles jo iniciatyva – nuėjome aštuonis kilometrus“, – pasakoja vaikino mama.

Yra ir kitokių pomėgių, kurie iš pirmo žvilgsnio tikrai nėra dažni, pavyzdžiui: jaunuoliui patinka šukuoti kates. Kaimynų katės išeinančios į kiemą jau žino, kad sulauks specialių šukų ir Aisčio dėmesio. Dar vienas pomėgis žiemą – vaikas norėtų nuo sniego nuvalyti kiemo automobilius. Tačiau tėvai bijodami neigiamos kaimynų reakcijos to daryti neleisdžia, tad su Aisčiu sutarta, kad nuo sniego kieme jis nuvalys suoliukus.

Be visų minėtų bruožų vaikas pasižymi begalinio jautrumu ir sugeba paglostyti mamai širdį savo dėmesiu: sūnus labai greitai pastebi, jei jai sušlubuoja sveikata.

„Aistis mato, kada pasikeičia mano veidas, jei prastai jaučiuosi, sako: „ar nugarą skauda“, „galvą skauda“? Paauglys, kuriam turėtų rūpėti tik jo paties gyvenimas, teiraujasi ir rūpinasi“, – pasakoja Vėtrė, kuri džiaugiasi ir metais vyresne dukra. Šešiolikmetė, augusi šeimoje su autistišku broliu, ir pati būdama labai jautri, vis tiek sugeba sudėtingose situacijose padėti tėvams, suprasti artimąjį.

Sunkūs periodai

Šeima, pasak moters, iki šiol gyvena laukime ir nežinomybėje – kas bus ateityje, kaip toliau viskas klosis. Ateitis, žinoma, kelia daugybę klausimų, bet Vėtrė įsitikinusi, kad blogiausi laikai turbūt jau praėityje.

„Ankstvytosios paauglystės metu buvo labai sunkių periodų. Ir vis tik tai baigiasi. Atsiranda sąmoningumas, o tai teikia daug vilčių, kad viskas bus gerai, – optimistiškai kalba pašnekovė. – Aistį apimdavo apatija, kurią jis pats prieš trejus metus pavadinuo „helovino depresija“. Mes gyvename pagal visiškai kitokias

taisykles negu gyvena aplinkiniai žmonės. Kiti to nesupranta – sunku kam nors pasakyti, nes sulauki tokių reakcijų: na jau pas mane tai taip nebūtų. Mes šito tai neleistume“.

Bendraudama su Autizmo asociacijos „Lietaus vaikai“ bendruomenės nariais Vėtrė suprato, kad jų šeima nėra niekuo išskirtinė, nes visi tėvai praeina tą patį – tenka išklaudyti gausybę skaudžių replikų. Iš pradžių dėl to buvo labai sunku ir skausminga, tačiau vėliau šeima nuo to tiesiog atsiribojo, deja, visai nereaguoti, nepavyksta.

„Negali pasakyti, kad visai neliečia. Ir liečia, ir skauda“, – pripažįsta moteris. Suvokdama, kad to pakeisti negali, ji koncentruojasi į savo vaiką, kuriam periodiškai prireikia pagalbos. Minėtos apatijos metu vaikas net užsidarydavo tamsioje patalpoje vienas, užsimerkdavo, nebekalbėdavo angliškai, matėsi, kad jis būdavo apimtas neigiamų emocijų. Tėvams tekdavo tuos kelis mėnesius išbūti šalia jo, apkabinus vaiką, bandant suprasti. Šeima nešvenčia ne tik iš Vakarų atėjusio „helovino“, nešvenčia ir Kalėdų, nes sudėtingu periodu sūnaus nedžiugina nei dovanos, nei kalėdiniai papuošimai.

Pagrindinis instrumentas – tėvų meilė

„Tokių sunkių momentu tu supranti, kad lieki viena. Pagalbos nėra jokios. Kažkada kreipėmės į psichologinės pagalbos centrą – tai pasakė, kad stato mus į eilę, bet tuo metu niekuo mums negalėjo padėti, nors pagalbos reikia čia ir dabar. Po trijų mėnesių atsiuntė instrukciją: paimam vaiką už rankutės ir vedame uždegti žuvytėms šviesų. Trylikos metų paaugliui... Paskaičiau ir supratau, kad neisim mes degti tų šviesų žuvytėms. Mums reikia rimtesnės pagalbos, bet supranti, kad jos nėra“, – apie absurdišką situaciją pasakoja moteris.

Pasak Vėtrės, kai problemos yra abstrakčios, nežymios, dar galima nueiti pakalbėti pas psichologą, kai nėra labai rimtos problemos, dar įmanoma surasti, į ką kreiptis, bet sudėtingais atvejais, kai tu nežinai, ką daryti, tos pagalbos nėra.

„Bet su kiekvienais metais mes daromės stipresni. Patys atrandame raktus. Žinoma, seminarų, mokymų netrūksta. Bet tu jauti, kad gerėja tik tada, kai išgyveni tas situacijas pats – per savo patirtį, per praktiką. Kai praeini sunkų periodą, labai palengvėja, ir kitą kartą žinai, kad tai gali ištikti, bet jau žinosi, kaip tą problemą valdyti, kaip su ja dorotis, – atvirauja pašnekovė. – Mes jau buvome pasiruošę ir šiomet tam sunkiam periodui, bet panašu, kad situacija lengvėja. Ir dar atrodo, kad visi jo sugalvoti dalykai užtrunka dvejus metus. Tie dveji metai baigiasi ir į tą vietą atsiranda kažkokia nauja situacija“.

Kaip su tuo tvarkytis? Kokia šeimos praktika? Vėtrė atsako nuoširdžiai: vienintelis dalykas – mylėti savo vaiką.

„Mylėti, išbūti kartu supratingai. Pilna tokių patarėjų, kurie sako, mes čia jam padarytume... Bet vienintelis instrumentas, kuris veikia yra beatodairiška meilė. Reikia nustoti kelti sau iliuzijas ir lūkesčius, gyventi čia ir dabar, net su tokia situacija, kokia yra. Žinoma, būtina domėtis galimybėmis, naujovėmis. Pasaulyje atrandamos naujos sutrikimų pakraipos, pavyzdžiui, patologinis paliepiamų nevykdymo sindromas, beje, labai artimas mūsų sūnui. Kai tarkime, per matematiką vaikas negali spręsti matematikos, nes kai jam paliepiama, viskas užsiblokuoja. Sutrikimai susiję su valgymu ir panašiai. Reikia suvokti ir priimti. Aš nenoriu pakeisti savo vaiko, ir mokausi ne dėl to, kad jį pakeisčiau, mokausi tam, kad jį suprasčiau ir priimčiau“, – sako Vėtrė. *Straipsnio autorė Evelina Butkutė-Lazdauskienė*





Dešimt metų su specialiųjų poreikių vaikais dirbanti **Justė Vančenkovaitė** spinduliuoja optimizmą ir pozityvumą: „Man didžiausias džiaugsmas ir visus metus Kalėdos, kai matau, kad vaikas ateina į ryšį, išmoksta naujų dalykų, išgirsta, supranta, klauso, visos pastangos susiveda į vientisą, gražų epizodą ir suprantu, kad dirbu ne veltui. Aš manau, kad vaikų ypatumai, jų žvaigždutės yra stebuklingos ir, kai randi kelią į kiekvieną jų, kai dedi pastangas, kad jį žibėtų ir jį išties pradeda, tai yra didžiausia motyvacija siekti, stengtis ir kelti dar didesnius tikslus.“

Pagrindinis moto – nenustoti mokytis

Justės kelias pedagogikos srityje prasidėjo, kai dar pati būdama moksleive įsitraukė į „Big brothers – Big sisters“ programą ir rūpinosi jaunesne mergaite, su kuria vis dar palaiko ryšius: „Man gera, kad įnešiau daug gerų dalykų į vaiko gyvenimą, o ji užaugusi irgi pasirinko pedagogės specialybę. Aš bakalaurui studijuoti pasirinkau technologijų, edukologijos ir dailės studijas, o magistrui – specialiosios pedagogikos. Tačiau nenustojau mokytis, semtis naujų žinių, dalyvauju įvairiuose mokymuose, klausau paskaitas nuotoliniu būdu, ieškau žinių. Manau, kad kol žmogus gyvas, jis tiesiog privalo mokytis.“

„Kai tik pradėjau dirbti didžiausia baimė buvo, ar tikrai teisingai darau. Laikui bėgant, atsiranda aiškumas ir didėja žinių bagažas, kas suteikia labai daug užtikrinimo. Tačiau intuicija, vaikų pajautimas man padėjo visada: tiek dar neturint patirties, tiek dabar jau nuėjus tam tikrą kelią pedagogikos srityje. Iš klausiusi naują seminarą, visada stengiuosi gautas žinias labai tikslingai pritaikyti darbe. Tai palengvina darbą, norisi tobulėti, dar kažką naujo išbandyti ir labiau įsigilinti“, – pasakoja Justė. Justė dirba Vilniaus miesto kompleksinių paslaugų centre „Šei-

mos slėnis“ specialiąja pedagoge dienos centre, taip pat anks-tyvosios reabilitacijos specialiąja pedagoge ir priešmokyklinio ugdymo auklėtoja ir sako viską spėjanti, nuolat sugalvojanti įvairių užsiėmimų, kaip vaikams paprastai ir lengvai perteikti tai, kas reikalingiausia.

Dirba su visais vaikais

„Aš dirbu su vaikais nuo 4 m. iki 18 m. ir visiškai jų nerūšiuoju, neskirstau, kad su tais dirbsiu, o su tais ne. Dirbu su turinčiais autizmo spektro sutrikimą, Dauno sindromą, cerebrinį paralyžių ar kitus sutrikimus, nes toks mano darbas, mano pasirinkimas, noras dirbti ir įgalinti žinias. Labai paprasta nusisukti, nueiti ir pasakyti, kad „nedirbsiu“, „per sunku“, pastebiu, kad šiuolaikinio jaunimo tarpe lengvai atsisakoma, to kas yra sunkiau. Aš manau, kad jeigu tai yra sunkiau, nereiškia, kad neįveikiama ir, kad to galima nedaryti ar nesistengti. Kai matau rezultatus po sunkaus įdirbio, motyvacija stengtis toliau tik didėja“, – dalijasi Justė.

„Labai vertiname Justę, kuri yra tiek šiltas žmogus, tiek kompetentinga specialistė, nuostabi mokytoja, kokių labai retai būna, kad dirbtų su mūsų vaikais. Ji atsirado mūsų gyvenime, kai buvo krizinis Covid-19 laikotarpis. Labai vertinu, kad nepabijoję dirbti su Ugniumi, kuriam tuo metu buvo itin sunki situacija ir padėjo jam, visai mūsų šeimai ir komandai išvedant vaiką iš sudėtingos emocinės būklės ir atkryčio. Vertinu jos požiūrį į mūsų vaikus: kad nėra beviltiškų atvejų, kad už kiekvieną pasiekimą moka pasidžiaugti ir tą džiaugsmą perteikti mums, įkvėpti pozityvumo ir tikėjimo. Ji išmokė Ugnių elementarių gestų veido mimikų, kuriomis parodo, kad nori atsakyti į užduodamus klausimus ar kitaip į juos reaguoti. Tai mums padeda komunikuoti su sūnumi“, – sako Lina Sasnauskienė, Lietuvos autizmo asociacijos „Lietaus vaikai“ pirmininkė.

Justė pasakoja, kad „Šeimos slėnyje“ veda individualius ir grupinius užsiėmimus: „Prieš individualius užsiėmimus visada stengiuosi praversti savo užrašus, kokie buvo mano tikslai išsiskirti, kas jau pasiekta iki šios dienos, ką galiu patobulinti, kur reikia

įdėti daugiau pastangų ar paieškoti kitų metodų. Grupiniuose užsiėmimuose turime kokią nors bendrą ritualą ar tai būtų dainelės dainavimas, kur reikia rasti, kurioje vietoje yra garsas ir jį išdainuoti arba parodyti, jeigu vaikas nėra verbalus. Man svarbu pateikti medžiagą taip, jog vaikas mane suprastų, išgirstų ir jaustųsi saugiai su manimi būdamas užsiėmimuose.“

„Priešmokykliniame ugdyme taip pat, reikia išmokyti labai didelį kiekį informacijos ir ji turi būti pateikta taip, kad vaikas ją įsisavintų, panaudotų. Jei aš mokysiu tik skaityti ar rašyti, jokio rezultato nebus, svarbu, kad vaikai suprastų, ką parašė, ar ką perskaitė. Pasitelkiu įvairiausias būdus: ir dėliojam, ir piešiam, ir bėgiojam, ir pritūpimus darom ir viskuo užsiimame“, – šypsosi Justė.



Svarbu ieškoti elgesio priežasčių

„Visi vaikai, su kuriais dirbu, man jie yra nuostabūs ir tiesiog fantastiški. Aišku, būna momentų, kai jie bando mano ribas, kantrybę, ieško būdų, kaip išvengti ir nedaryti užduočių. Bet aš suprantu, kad tai normalu – mes, neurotipiški suaugusieji, irgi vengiame to, kas mums nemalonu, tai ir vaikai vengia, tų veiklų, kurių nenori. Aš žiūriu į juos kaip į vaikus, su kuriais man gera, ir informaciją bandau perteikti per žaidimą, smagias veiklas – tai ką vaikai iš tikrųjų nori daryti, tačiau tuo pačiu metu vyksta ir edukacija, perteikiu informaciją, kurią jiems svarbu įsisavinti“, – sako specialistė.

Anot Justės, nėra sunkių vaikų, yra tik situacijos, kurias mes patys susikuriame ar padarome sunkiomis: „Taip, būna, kad nutinka vienokia ar kitokia krizė, gal užsigavo, kažkaip netinkamai pa-

sielgė, bet visa tai yra tik pasekmė. Dažniausiai pasekmės yra iškeliamos į pirmą vietą: „vaikas taip ir taip padarė.“ Nieko tokio, kad padarė, svarbu klausti, kodėl jis taip padarė. Analizavimas ir ieškojimas, kodėl vaikai vienaip ar kitaip pasielgė man yra vienas iš įdomiausių darbų. Tada piešiu tinklą, analizuoju, kas buvo prieš tai, kas nutiko, kas galėjo iššaukti vaiko elgesį, kaip vaikas sugrįžo atgal į ryšį, ar jam buvo skirta laiko pačiam suvokti, kas įvyko su juo ar aplinka ir pan.“

„Situacijų analizavimas tikrai padeda išspręsti iššūkius. Pavyzdžiui, turėjome tokią situaciją: į centrą atvyko vienas iš vaikų ir visa komanda niekaip nesupratome, kodėl jis labai bijo ir baimė labai aktyviai buvo reiškiamą. Pradėjus sekti ir analizuoti, kurioje vietoje, kaip kas, pasidarė aišku, kad jis bijo laiptų. Tada pradėjome aiškintis, kodėl. Labai gerai, kai į visas situacijas tėvai žiūri geranoriškai, prisijungia ir nebijo kalbėtis, neslepia. Pokalbio metu išsiaiškinome, kad laiptai namuose yra su tarpais t.y. tarp dalių, kur dedame koją yra erdvė, neužkalta ir vaikas, tikriausiai, fokusavosi ne į pakopą, o į tarpelį ir iš čia atsirado didelės baimės. Tai sužinoję, pradėjome viską nuo pradžių. Pirmiausiai nuo slenksčio – perlipome jį, tada didesnį, tada užlipome ant pakylos, nulipome, tada nuėjome prie vieno laipto, prie dviejų, tada lauko laiptai ir t.t. Šiai dienai mes neturime jokių problemų su laiptais“, – džiaugiasi Justė.

Dovana – dirbti su vaikais

„Pedagogus dažnai girdžiu kalbant, kad individualių tvarkaraščių, planų sudarymas, paveikslėlių klijavimas yra papildomas „apsikrovimas.“ Tačiau jau iš patirties galiu pasakyti, kad tai veikia ir tikrai palengvina darbą, sutaupo laiką, išsprendžia situacijas. Aš daugeliui vaikų esu sudariusi dienos, dviejų, savaitinių ar mėnesio tvarkaraščius, ir, kai ryte pamatau, kad pirmas dalykas, ką padaro vaikas atėjęs į centrą ar ankstyvosios reabilitacijos užsiėmimą, yra savo tvarkaraščio peržiūra apima pasitenkinimo jausmas. Reiškia aš jį padariau teisingai, o to rezultatas: ramus, saugus ir užtikrintas vaikas“, – patirtimi dalijasi Justė.

Justė sako, kad tiems pedagogams, kurie labai nenori turėti specialiųjų ugdymosi poreikio vaiko savo klasėje, linkėtų siekti sužinoti, kuo daugiau apie vieną ar kitą sutrikimą: „Dabar jau nesibaiminame vaiko, sėdinčio neįgaliojo vežimėlyje ar su klausos aparatu. Nereikia baimintis ir raidos sutrikimų turinčių vaikų, tiesiog reikia kuo daugiau apie tai sužinoti. Linkiu pedagogams kantrybės ir žingeidumo. Kai atsiras noras žinoti, prasidės informacijos paieška, sudalyvaus patyriminiuose seminaruose ir pamėgins tai pritaikyti savo klasėje, o paskui pamatys – metodai veikia ir su vaikais dirbti malonu.“

„Būti, patirti, išjausti situacijas su vaikais, žinant, kad aš padėdu jiems kloti kelią į tolimą gyvenimą, įdėdama kelis trupinėlius žinių, suprantu, kad jie man yra dovana, nes leidžia tai daryti. Leidžia tėvai, dovanodami savo pasitikėjimą manimi ir bendradarbiavimą. Didelė dovana, kad galiu pajauti, suprasti, padėti ir žinoti, kad mano darbas reikšmingas, tai gyvenimiška patirtis ir galimybė mokytis, tobulėti su kiekvienu vaiku“, – mano Justė.

Straipsnio autorė Agnė Bykova



Gyvenimo dovana – mokytoja Zita



Nors asociacijos „Lietaus vaikai“ valdybos pirmininkės Kristinos Košel-Patil sūnus Aleksas turėjo galimybę mokytis pas mokytoją **Zitą Rimkūniene** ne itin ilgą laiką tarpą, bet Kristina pažintį ir savo sūnaus draugystę su mokytoja Zita vadina viena didžiausių savo gyvenimo dovanų.

53 metų pedagoginio darbo patirtį turinti mokytoja Zita Rimkūnienė taip pat puikiai prisimena ir Aleksą, ir jo mamą Kristiną, nors berniuką mokė tik gerą pusmetį, kai teko pavaduoti susirgusių klasės auklėtoją. Tad šis pasakojimas apie žmogų, kuriam lyg aukščiau duotas gebėjimas surasti kelią į savo auklėtinių širdis nepaisant jokių diagnozių, mitų ar išankstinių verdikčių.

Mokytoja Zita su Alekso grupe susipažino specialių poreikių darželyje „Čiauškutis“. Kaip pasakoja pašnekovė, nors jau ji buvo išėjusi į pensiją, bet sulaukdavo kvietimo pavaduoti vieną ar kitą pedagogę. „Ir į Alekso grupę buvau pakviesta, kai jų auklėtoja buvo berods susilaužiusi koją, o į tą grupę susirinko 10 naujų vaikų“, – pamena mokytoja Zita. Ji neslepia, kad 10 naujokų buvo jai nemenkas iššūkis, nes visi labai skirtingi, tik keli buvo lankę vaikų darželį, o visi kiti atkeliavo iš savų namų.

Mokytoja labai gerai prisimena pirmąjį susitikimą su Aleksu ir jo mama Kristina, nes, kaip pati pasakoja, jai buvo labai svarbu išsiaiškinti tėvų lūkesčius. Su visais stengdavosi pasikalbėti labai atvirai ir nuoširdžiai. „Pamenu savo įspūdį: atėjo pas mane du žmonės, dvi asmenybės, užtikrintos, drąsios ir savimi pasitikinčios. Ir atvirai parodė, kad tikisi sulaukti pagalbos ugdyme, auklėjime. Gal todėl su Alekso mama man visada buvo labai lengva bendrauti“, – prisiminimais dalinasi pašnekovė. Pasak jos, Kristina norėjo žinoti, ar jos sūnui pavyks pritaipiti kolektyve, kaip jis jame jausis, ar valgys, ar kalbės, ar bus drąsus ir t.t.

„Kiekvienam vaikui turi surasti atskirą receptą, kaip prie jo prieiti, kaip jį auklėti ir ugdyti, – pasakoja mokytoja Zita, – Aleksui tikrai pavyko pritaipiti prie grupės, jis labai žingeidus berniukas“. O pasitelkusi simbolius, tokius specialius paveikslėlius, kurie padeda autistiškiems vaikams geriau suvokti ir pažinti supančią aplinką, mokytoja džiaugiasi, jog pavyko pasiekti nemenką pažangą.

Klasėje buvo stendas, kuriame visa vaikų dienotvarkė buvo pa-

vaizduota paveikslėliais: pasisveikinimas, žaidimai, pusryčiai ir kiekvienas tolimesnis užsiėmimas, kol vaikus jau pasiimdavo tėveliai. „Mano vaikai jau tiek prakuto, kad ir patys nuimdavo paveikslėlius nuo tų veiklų, kurios jau būdavo įvykę, jeigu kartais aš pati pamiršdavau tą padaryti“, – juokiasi mokytoja. Ji pamena, kad Aleksui labai patikdavo „Ryto ratas“, veikla taip pat susidedanti iš keleto etapų. Jame reikėdavo ir pasisveikinti, ir pasiklausyti pasakojimo ir atlikti tam tikras užduotėles pagal kažkokią mokytojos sugalvotą temą, pavyzdžiui, vieną dieną buvo tema: „Šuniukas“. Žaidimai irgi būdavo susiję su ta pačia tema. O Ryto rato pabaigoje vaikai gaudavo apdovanojimus – dažniausiai mažus minkštus saldainiukus.

„Aleksui tikrai neblogai sekėsi, o juk buvo kitų vaikų, kuriuos ne taip lengva buvo prisikviesti, nes sėdėti visiems kartu dešimčiai vaikų ir stebėti, ką pasakoja mokytojas mūsų vaikams yra nemenkas iššūkis“, – dalinasi pašnekovė. Ji neslepia, kad tikrai reikėjo daug kūrybiškumo ir išradingumo sugalvoti veiklas vaikams, kad pavyktų juos sudominti ir įtraukti. Todėl įvairius darbelius: lipdymą, spalvinimą ar aplikacijas keitė judrieji žaidimai, kad vaikai pajudėtų, pasportuotų. Vėliau vaikai keliaudavo į muzikos užsiėmimus ar į sporto salę. Jie lankydavo dienos centrą, kur su jais dirbdavo specialusis pedagogas, kineziterapeutas. Daugeliui darbelių atlikti vaikams prireikdavo mokytojo padėjėjo pagalbos, bet visi pedagogai džiaugdavosi ir pačia mažiausia mokinukų pažanga. Tarkime, kai vaikai išmokdavo surasti savo spintelę, išsiimti lauko drabužėlius ir apsirengti.

Mokytoja Zita pamena, kad kai kuriems vaikams labai patikdavo užsiėmimai lauke, bet nemažai pastangų reikėjo, kol jie išmokdavo apsiauti savo batukus, nors visada tėvelių prašydavo, kad šie būtų kuo paprastesni. „O lauke tai užsiėmimai vykdavo pagal metų laiką. Pavasarį sustodavome visi prie kokio augalėlio ir aš pasakodavau. Vieni žiūrėdavo ir klausydavo, kiti ne, o Aleksas buvo tikrai žingeidus, jam rūpėdavo ir pačiupinėti“, – pamena pašnekovė.

Jos darbe reikėjo daug kūrybiškumo. Zita pasakoja, kad buvo prašiusi savo vyro sumeistraiuti iš laminato tokią specialią trasą, kuria žaislinės mašinėlės važiuodavo tarsi nuo kalno. „Vaikams šis žaidimas labai patiko, o aš juos mokiau eiliškumo, kantrybės sulaukti savo eilės, kad jau galėsi paleisti savo mašinytę. Ir tuo pačiu pagarbos savo draugams“, – pasakoja mokytoja. Ji pamena, kad Aleksui taip patikdavo šis žaidimas, kad mamai atėjęs jo pasiimti, jis sprukdavo atgal į grupę.

Autistiški vaikai, kaip pamena pašnekovė, neretai būdavo išrankūs maistui, todėl jai iki šiol yra įstrigęs prisiminimas, kaip Aleksas mėgdavo varškės apkepą. Dabar jau nepamena, ar valgydavo su grietine ar be jos, bet berniukas su didžiausiu malonumu sudorodavo ir antrą porciją, nes grupėje buvo vaikų, kurie šio patiekalo atsisakydavo.

Paprašyta įvardinti, kas buvo sunkiausia jos darbe, kokie patys didžiausi iššūkiai, mokytoja sako, kad visgi sunkiausia buvo rasti bendrą kalbą su tėvais. „Tikrai ne visi buvo tokie kaip Kristina su Aleksu, kurie ir be žodžių tarsi sakė: „Mes pasiruošę dirbti! Tik sakykite, ką turime daryti...“, – aš tiesiog jaučiau, kad toje šeimoje yra saugumo jausmas ir tas jausmas atkeliaudavo į grupę“, – pasakoja pedagogė. Pasak jos, ne visos šeimos tuo

pasizymėjo, labai dažnai iš kitų tėvų girdėdavo tik nuolatinius klausimus: ką jų vaikas šiandien išmoko.

„Su vaikais man tikrai nebuvo sunku, mes turime daug priemonių, metodikų, būdavau ne viena, padėdavo ir logopedė, ir mokytojo padėjėjos ir šeiminkė, mes pasitardavome tarpusavyje, pasiskirstydavome darbus ir tikrai surasdavome kelią į kiekvieną vaiką“, – sako pašnekovė. Ją nuoširdžiai nustebindavo tėvų klausimai, kaip mokytoja sugeba nuolat šypsotis, ar tikrai nepavargsta? „Aš labai mėgau savo darbą, mane džiugindavo kiekvienas vaikas, kuris ateidavo į grupę, buvau laiminga tikrai visus trejus metus, kol dirbau toje mokykloje ir man pavyko pasiekti visų vaikų širdes, kiek tik jį tai suvokdavo“, – džiaugiasi mokytoja Zita. Ji pasakoja buvusi labai

laiminga dirbdama su Alekso grupe ir skaudama širdimi atsisveikino su vaikais, kai į darbą sugrįžo jų auklėtoja, o su jų tėveliais pavyko išlaikyti ryšį dar ne vienerius metus.

Paklausta, kokių būdo savybių reikia turėti pedagogui, kas jis sugebėtų dirbti tokiais ypatingais vaikais, mokytoja Zita sako, kad svarbiausia – mylėti vaiką. Per gyvenimą jai ne kartą buvo siūlyta tapti ugdymo įstaigos vadove, bet jį nesutiko. „Šalia manęs nuolat turi būti vaikas, tik tada aš gerai jaučiuosi, toks, matyt, buvo mano pašaukimas, kuris mano šeimoje eina iš kartos į kartą“, – pasakoja pašnekovė, kurios ir mama, ir senelis buvo pedagogai. Už tokį prasmingą ir gražų gyvenimo kelią Zita labai dėkinga savo mamai, paskatinusiai pasirinkti šią profesiją.

Mokytoja pripažįsta, kad jai visada buvo labai svarbu būti atvirai ir nuoširdžiai, gal todėl ir pavyko susidraugauti su vaikais, nors jį visi buvo labai skirtingi. „Nėra vieno recepto, pagal kurį sėkmingai auklėtum ir ugdytum visus vaikus, todėl reikia suprasti, kad kiekvienam vaikui reikia surasti skirtingus tik jam priimtinus būdus ir metodus, bet visų svarbiausia mano darbe yra meilė vaikui ir pagarba jo tėvams bei supratingumas“, – gyvenimiška patirtimi dalinasi mokytoja Zita.

*Straipsnio autorė
Auksė Kontrimienė*





Lengvai suprantama kalba

- Zita Rimkūnienė mokytoja dirbo 53 metus. Jau būdama pensijoje, ji dažnai pavaduodavo susirgusius mokytojus. Taip ji susipažino su autizmo diagnozę turinčiu Aleksu. Alekso mama Kristina – Lietuvos autizmo asociacijos „Lietaus vaikai“ valdybos pirmininkė.
- Mokytoja kiekvienam vaikui skyrė individualų dėmesį. Ji stengėsi, kad Aleksas pritaptų grupėje esančių vaikų. Ir jam tai pavyko.
- Klasėje buvo stendas, kuriame visa vaikų dienos tvarkė buvo pavaizduota paveikslėliais: pasisveikinimas, žaidimai, pusryčiai ir kiekvienas tolimesnis užsiėmimas, kol vaikus jau pasiimdavo tėveliai.
- Mokytoja pasakoja, kad reikėjo daug kūrybiškumo ir išradingumo sugalvoti veiklas vaikams, kad jiems būtų įdomu. Jai sekėsi tai padaryti. Zitai padėjo ir kiti dirbantys specialistai.
- Mokytoja pasakoja, kad su vaikais bendrauti buvo lengviau, nei su jų tėvais. Ir džiaugiasi draugyste su Alekso mama Kristina.
- Svarbiausia – reikia mylėti vaikus, sako mokytoja Zita. Ji visada stengėsi būti atvira ir nuoširdi su vaikais, gerbė jų tėvus.
- Mokytojai Zitai pavyko susidraugauti su visais Alekso grupėje buvusiais vaikais, nors jie buvo labai skirtingi. Jie labai mylėjo vieni kitus ir buvo liūdna, kai reikėjo išsiskirti.
- Zita pasakoja, kad jos mama ir senelis taip pat buvo mokytojai. Ji yra dėkinga savo mamai, kad ši pasiūlė Zitai mokytis mokytojos profesijos.



Tomas Eicher-Lorka:

**Diagnozès
prièmimas –
didelè dovana sau**

Spalio mėnesio žurnale kalbinome vilnie-
tę Ireną Eicher-Lorką, kurios net trims sū-
nums buvo diagnozuotas autizmo spektro
sutrikimas. Pasakodama savo istoriją mote-
ris bene daugiausia dėmesio skyrė savo pir-
magimiui **Tomui**, kuriam buvo diagno-
zuotas Aspergerio sindromas, ir kuris jai
pačiai tapo savotišku gyvenimo mokytoju.

Kažkada Tomui, kai jis išgyveno sunkią depresiją, nes negalėjo
savęs priimti tokio, koks yra, Irena buvo pasakiusi: „Kada tu ap-
sivilksi marškinėlius „Aš esu autistas ir tuo didžiuojuosi“, – tada ir
išsivaduos iš visų kompleksų“. Šiandien Tomas Eicher-Lorka yra
ne tik šio straipsnio herojus, jis gyvena savarankišką gyvenimą
ir drąsiai pasakoja, kaip jam pavyko susitaikyti su diagnoze ir
priimti save tokį, koks yra. Vaikinas susitikinėja su autistiškų vaikų
tėvais bei specialistais, pasakoja savo istoriją ir kiek sunkumų
jam teko išgyventi.

Tomas pasakoja, jog negalintis išskirti konkretaus momento,
kada jis suvokė, jog yra kitoks nei kiti vaikai: „Aš turbūt visada
tą žinojau“. Deja, iš vaikystės jis prisimena labai mažai dalykų,
keletą smulkių vaizdinių, kaip atrodė žaidimų aikštelė ar kam-
barys kažkuriame vaikų darželyje, o tikrieji atsiminimai kyla tik iš
tų laikų, kai jam jau buvo 16 metų. Pašnekovas pripažįsta, kad
jam tiko, kai buvo paskirtas namų mokymas, nes galėjo mokytis
savo tempu ir tai jam buvo kur kas geriau nei kiekvieną dieną
eiti į mokyklą. „Buvau savyje užsidaręs vaikas, tad namų moky-
mas man tikrai tiko“, – prisimena Tomas.

Pasak jo, įprastinėje mokinių klasėje jis jausdavo labai blo-
gai, nes yra itin jautrus garsams. „Aš esu labai jautrus garsams.
Mano smegenys nesugeba jų išfiltruoti, todėl jį mane nuolat
persekioja. Aš negaliu jų negirdėti. Tik labai susikaupus ar už-
siimant kokia nors veikla, pajėgiu nuo jų atsiritoti“, – pasakoja
pašnekovas. Gal todėl jis kur kas geriau jautėsi ne realiaime,
bet savo fantazijų pasaulyje. Tomas įsitikinęs, kad vaikystėje jis
pasaulį suvokė visai kitaip nei dauguma vaikų: „Aš gyvenau ne
šiose, o vidiniame asmeniniame fantazijų pasaulyje. Ar man
šis pasaulis atrodė pernelyg pavojingas, ar neįdomus – aš to

nežinau, bet aš gyvenau kitame pasaulyje“.

Nors vaikas neturėjo intelekto negalios, atvirkščiai Asperge-
rio diagnozę turintys žmonės pasižymi aukštesniais gebėjimais,
visgi, pasak pašnekovo, mokytis jam nebuvo lengva: nuolat
patiriamas sensorinis ir socialinis stresas trukdydavo susikaup-
ti. Visgi, „Šaltinio“ dešimtmetyje mokykloje, kurioje buvo daug
mažesnės klasės, jam pavyko ne tik adaptuotis, bet ir prisivyti
kitus mokinius žiniomis. Po to Tomui pavyko užbaigti ir 12 klasių
Antakalnio vidurinėje mokykloje. Vaikinas juokauja, kad buvo
tapęs pirmūnu, nuo kurio kiti mokiniai nusirašinėdavo. „Man
buvo tikrai lengviau, nes tam tikri socialiniai įgūdžiai jau buvo
pradėję vystytis. Buvo lengviau net tik bendrauti su kitais, bet ir
prisitaikyti aplinkoje – iškęsti triukšmą ir kitokius dirgiklius, pavyz-
džiui, būti ten, kur yra daugiau žmonių“, – dalinasi pašnekovas.
Jis neslepia, kad tinkamai bendrauti jam irgi teko išmokti. Ilgą
laiką jam kildavo daug problemų kalbant su kitais žmonėmis,
nes matydamas kito žmogaus veido išraišką, Tomas negalėda-
vo suvokti jo emocijų. Tačiau jam pavyko to išmokti. „Iki 16 metų
nemokėdavau žiūrėti žmonėms į akis, tiksliau gal ir galėdavau
žiūrėti, bet tuo pat metu man jau nepavykdavo ir klausytis ar
pačiam kalbėti..., tad ir to teko išmokti“, – pasakoja pašneko-
vas. Vėliau jis jau susirado draugų ir pažįstamų bičiulių, su ku-
riais neblogo sutardavo.

Tomas pamena, kad kai jam buvo 16 ar 17 metų jis nusprendė
tapti „normalus“ ir tikėjosi tuomet tapsiąs laimingesnis. Jis
nusprendė prisipratinti prie triukšmo, todėl specialiai eidavo į
triukšmingą aplinką, pavyzdžiui, į Vilniaus centrą. Iš pradžių
galėdavo išverti keletą minučių ir jau ieškodavo ramesnio
skersgatvio, vėliau jau pavykdavo išbūti ilgiau. Dabar Tomui vi-
sai tai jau atrodo kaip balansavimas ant savęs kankinimo ribos.
Ir Tomo mama šiuos ekstremalius sūnaus eksperimentus pame-
na kaip vieną sunkiausių savo gyvenimo etapų.

Vaikinas unikalus ir tuo, nes savo diagnozę – Aspergerio sin-
dromas – jis gavo du kartus – būdamas dvylikos ir dvidešimt
trijų, kai jau buvo savarankiškas žmogus. Kodėl jam to reikė-
jo? Tomas neslepia, jog jam buvo smalsu išsiaiškinti, ar pavyks
gauti diagnozę jau tapus pilnamečiu, nes Lietuvoje suaugusių
žmonių, turinčių autizmo diagnozę, beveik nėra. „Buvau antras
suaugęs žmogus Lietuvoje, gavęs tokią diagnozę. Tai sudėtin-
gas procesas ir įrankių pačiam diagnozavimui vis dar trūksta,“



– konstatavo pašnekovas. Pasak jo, žinoti savo diagnozę svarbiausia tiems, kurie nesupranta, kas su jais negerai, kas vyksta, tad ji gali padėti susivokti, išsiaiškinti. Turint nustatytą diagnozę lengviau gauti papildomos pagalbos, jeigu tokia yra reikalinga.

Pašnekovas įsitikinęs, kad labai svarbu kalbėti apie autistiškų žmonių poreikius, reikalingą pagalbą, tuomet visuomenė ir išgirs apie problemas bei didėjantį specialistų poreikį. Todėl jis ir pats pasakoja savo istoriją, tikėdamas, kad jo patirti išgyvenimai ne tik sustiprins autistiškus vaikus auginančius tėvus, bet ir atkreips žmonių dėmesį į šią problematiką, nes pagal statistiką autistiškų vaikų skaičius auga kiekvienais metais. „Mano vaikystėje apie autizmą beveik nieko nebuvo žinoma. Nors ir šiandien viskas juda skausmingai lėtai, tačiau į gerąją pusę. Aš tikiu, kad nebebus vaikų, kurie diagnozę sužinos kaip aš, būdami 12 metų. Atsiras naujų ir efektyvesnių būdų, kaip tokiems žmonėms padėti,“ – įsitikinęs Tomas Eicher-Lorka.

Šiandien Tomas turi mėgstamą darbą, dirba įmonėje „Cencora“. Kaip pats pasakoja, priimant į šį darbą būsimieji darbdaviai jo nepaklausė apie diagnozę, apie kurią jaunas vyras atvirai pasakoja savo socialiniuose tinkluose. Anksčiau ieškant darbo tai būdavo ne-

menka kliūtis.

Diagnozė nesutrukdė Tomui užmegzti romantiškus santykius. Tad šiuo metu jis jau yra laimingai vedęs vyras. Su savo žmona susipažino viename renginyje, kur buvo žaidžiami stalo žaidimai. Paklaustas, koks yra jų šeimyninės laimės receptas, pašnekovas ilgai nesvarsto: „Daug ir labai atvirai kalbėtis“. Jis sako, kad neturi kažkokių ypatingų ir didelių svajonių: „Dabar viskas mano gyvenime yra gražu, ramu ir aš noriu tiesiog tuo mėgautis“.

Straipsnio autorė Auksė Kontrimienė





Lengvai suprantama kalba

- Tomui Eicher-Lorka diagnozuotas Aspergerio sindromas. Tomas labai jautrus garsams.
- Tomas vaikystėje nepriėmė savęs tokio, koks jis yra. Dėl to buvo susirgęs depresija.
- Tomas ilgai nesuprato kitų žmonių emocijų. Jam buvo sunku būti ten, kur buvo daug žmonių. Dėl šios priežasties Tomui buvo sunku mokytis mokykloje. Jam buvo paskirtas namų mokymas.
- Vėliau Tomas sėkmingai baigė 12 klasių.
- Kai Tomui buvo 16 metų, jis nusprendė tapti toks, kaip visi ir prisipratinti prie triukšmo. Jis specialiai ėjo į triukšmingas gatves ir taip labai kankino save. Buvo labai sunku.
- Tomui diagnozė Aspergerio sindromas buvo nustatyta du kartus. Vieną kartą vaikystėje, kitą – kai jis jau buvo suaugęs.
- Vyras sako, kad diagnozės patvirtinimas labai padeda gyventi ir gauti reikiamą pagalbą.
- Šiandien Tomas turi mėgstamą darbą. Anksčiau ieškant darbo, diagnozė Aspergerio sindromas būdavo nemenka kliūtis.
- Šiuo metu Tomas yra laimingai vedęs vyras.



Vaida Virbalaitė:

**Dailės
terapija –
ne tabletė,
kurią išgėrus
nebeskauda**

Menininkė **Vaida Virbalaitė** iš Panevėžio, baigusi Dailės akademiją, ilgą laiką dirbusi leidybos, reklamos srityse, vieną dieną suprato, jog atėjo laikas permąstyti vertybes ir pakeitė veiklos sritį. Susidomėjusi dailės terapija moteris nusprendė tęsti mokslus būtent šioje srityje. Tapusi dailės terapeute Vaida džiaugiasi galėdama padėti vaikams ir suaugusiems – tarp jų – autistiškiems vaikams ir jų tėvams. Dailės terapijos užsiėmimai, skatinantys savižinę, keičiantys net tėvų požiūrį į situacijas, į savo vaiką, leidžia patirti gerų emocijų, o kai kada padeda priimti ir susitaikyti su situacijomis – tai yra tikra dovana.

Vaida įstojo į Medicinos mokslų universiteto Dailės terapijos programą. Skyrusi daugiau laiko savo moksliniam darbui moteris pabaigė mokslus per ketverius metus. Kilusi iš Panevėžio, apie dvidešimt metų pragyvenusi sostinėje, Vaida sugrįžo į gimtąjį miestą, kuriame šiandien jaučiasi reikalinga. Terapeutė dirba Atvirame jaunimo centre su jaunuoliais nuo keturiolikos metų. Būtent šiame darbe Vaida taiko dailės terapiją – taigi menininko pašaukimas ir mokslai jai padėjo atrasti save. O ji padeda atrasti save žmonėms, kuriems savarankiškai tą padaryti gana sudėtinga.

Dailės terapiją moteris veda ir kitose organizacijose moterims, tėvams bei vaikams, paaugliams, tiems, kurie patiria iššūkių dėl tam tikrų lėtinių ligų ar sutrikimų. Užsiimdama projektine veikla Vaida dirba ir su Lietuvos autizmo asociacijos „Lietaus vaikai“ Panevėžio skyriumi.

Aiškūs tikslai

Autizmo asociacijos „Lietaus vaikai“ atstovė dar prieš Covid pandemiją pasiūlė Vaidai išbandyti taikyti dailės terapiją vaikams, turintiems autizmo spektro sutrikimų. O pamačius rezultatus, veiklą buvo pasiūlyta tęsti ne tik su vaikais, bet ir su autistiškus vaikus auginančiais tėvais.

Vaikai grupėse, kurioms vedami dailės terapijos užsiėmimai,

diferencijuojami pagal amžių, sutrikimo pobūdį, išsikeliamus tikslus. Pasakodama apie autizmo spektro sutrikimų turinčius vaikus specialistė džiaugiasi, kad dienos centre, į kurį atvyksta dirbti, vaikams veiklos yra gana profesionaliai suorganizuotos, galima dirbti mažose vaikų grupėse, kiekvienam skiriant daugiau dėmesio. Į dienos centrą vaikai atvyksta po pamokų, ten leidžia laiką, kol tėvai juos pasiima.

„Autistiški vaikai – visi skirtingi. Iš pradžių dirbom didesnėmis grupėmis, vėliau dirbau individualiai. Vieni vaikai kalba, kiti – ne, tad taikau vis skirtingus metodus, stengdamasi kuo geriau atliepti kiekvieno vaiko poreikius. Iš pradžių buvo susipažinimo laikotarpis, tačiau ilgai ne galvoti, ko noriu pasiekti šia dailės terapija. Klaidingai įsivaizduojama, kad dailės terapijos metu mokomasi piešti, arba spalvinamos mandalos. Tai nėra žaidimas, šis procesas turi aiškius tikslus“, – sako pašnekovė.

Pirmasis tikslas, kurio siekia Vaida – kad autistiški vaikai išbūtų procese: kad užsiimtų kūrybine veikla nustatytą laiko tarpą.

„Vienam viena minutė yra per daug, kitas gali sėdėti keturias valandas – taigi man svarbus laiko organizavimas. Kitas tikslas – kad jie pajustų motyvaciją kūrybiškumui. Pažadinę savyje šią kompetenciją tokie vaikai ateityje turės daugiau galimybių savirealizacijai, įsigalimumi. Vėl šiuo klausimu visi labai skirtingi: vienas puola ir padaro gausybę piešinių, o kitas negali pieštuko pasirinkti, nors prieš jį padėta visa dėžutė. Tad motyvacijos kurti patikrinimas ir jos skatinimas yra dar vienas svarbus mūsų veiklos tikslas“, – vardija Vaida.

Maži pasiekimai – didelis džiaugsmas

Dailės terapija skatinamas vaiko kūrybiškumas. Siekiama vaikui padėti uždegti kibirkštį, kuri leistų tapti problemų sprendėju savo paties veikloje. Dar vienas tikslas – emocijų savireguliacija.

„Po mokyklos vaikai grįžta su įvairiausiomis emocijomis, nes būdami tarp kitų, struktūruotame formalaus ugdymo procese pavargsta ir sudirgsta. Jie kaip medžiai pučiant vėjui – pagauna gūsj vienas, o po to – jau visas miškas linguoja – emocijų pliūpsnį patiria ne tik vaikai, bet ir auklėtojos, socialinės darbuotojos. Terapijos metu svarbi savireguliacija, vėliau einama savęs pažinimo link. Kai kuriems vaikams pavyksta eiti tokiu keliu – kartu piešiant pamatomos problemos, galima kurti sprendimų strategijas. Vaikai ateina iš įvairių šeimų,

atsinešdami ir tam tikrą problematiką, tad svarbu pajusti, ar jis tai suvokia, ar galima jam kažkaip padėti. Tikslų spektras – labai platus. Iš pradžių maniau, kad jų galima siekti nuosekliai su grupe, bet iš tiesų reikia dirbti su kiekvienu vaiku individualiai“, – sako dailės terapijos specialistė. Vaida prisimena, jog vasarą sutikusi dirbti dar viename asociacijos „Lietaus vaikai“ projekte, o taip pat nuolat tyrinédama, kaip veikia menas savižinai ir savikūrai – nutarė duoti visiems vaikams vieną užduotį su viena direktyva.

„Nupiešdavau apskritimą ir prašydavau kurti piešinį apskritime. Tai nebuvo mandalų kūrimas. Procesas buvo labai įdomus, mačiau, kaip daroma pažanga. Esant nuolatinei intervencijai, kartojant tą pačią užduotį kūrybiškumui, vaikai išmoksta susikaupti, susitelkti. Atsiranda gebėjimas reflektuoti, kaip jie jaučiasi. Piešiniuose matyti, kad iš pradžių vaikas sukuria tik erdvinę struktūrą, vėliau atsiranda centras, spalvos, rėmai – vaikas yra tarsi savęs kūrimo procese“, – apie metodą pasakoja Vaida.



Dailės terapija – ne relaksacija

Augindami autistiškus vaikus su gausybe rūpesčių ir psichologinėmis problemomis susiduria patys tėvai, todėl jiems patiems reikalingos terapijos.

„Galbūt nesuklysiu sakydama, kad ryškių negalių turinčių vaikų tėvai neretai tikisi stebuklo. Kad stebuklas išspręs tą situaciją tobulai. Aišku – taip nebūna. Dailės terapija nėra tabletė, kurią išgeri ir nebeskauda. Dažniausiai būna taip, kad dirbi, dirbi, dirbi, pradeda dar labiau skaudėti, kol neatkasi kažkurių dalykų. Tai nėra atsipalaidavimo laikas tėvams, tai – ne relaksacija, – pripažįsta Vaida ir sako, jog vesdama terapijos užsiėmimus tėvams ji turi didesnių užmojų. – Mano tikslas – kad tos mamos, kuo efektyviau, kuo geriau pažintų save, atpažintų savo stiprybes ir resursus. Norisi, kad tėvai išmokyti kritiškai pažvelgti ir pamatyti priežastis, kurios lemia jų elgesio ir mąstymo modelius. Kad išmokyti nusiraminti stresinėse situacijose, tas stresines situacijas atpažinti.

Apie lūkesčius

Pasakodama apie dailės terapiją autistiškus vaikus auginančiams tėvams – kaip vieną iš tikslų Vaida įvardija reakcijos į vaiką pokyčius.

„Sužinojus diagnozę tėvams būna šokas. Kaip su tuo gyventi toliau? Kaip tai priimti? To vaiko „nesuremontuosi“, nors be abejojimo, su juo reikia dirbti. Bet labai intensyviai reikia dirbti ir pačiam su savimi“, – įsitikinusi specialistė.

Vaida sako, jog tėvai privalo suprasti, kokius lūkesčius kelia savo vaikui, suprasti, kokių lūkesčių autistiškam vaikui jie kelti neturėtų.

„Tėvai turi suprasti, kaip turi gyventi čia ir dabar, kaip vertinti kiekvieną to vaiko veiklą, kiekvieną milimetrą. Jie turi išmokyti susidėlioti savo gyvenimą, neišsiplečiant, nelyginant savęs su kitu, nelyginant vaiko su kitais vaikais“, – įsitikinusi pašnekovė. Ji pripažįsta, kad priimti diagnozę labai sunku. Sunku priimti faktą ir bet kokios artimųjų ligos atveju, mirties ar skyrybų. Būna intensyvus gedėjimo procesas, kai apima ir neigimas, ir pyktis, ir depresija – iki priėmimo kelias gana ilgas. Taigi autistiškų vaikų tėvai šį kelią pereina, kad pajustų vidinį susitakymą, vidinę ramybę.

Požiūrio į vaiką pakeitimas – didžiausia dovana

„Turi ateiti supratimas, ko aš mokausi, gyvendamas su savo vaiku, ką suprantu apie save, apie tai, kas aplink vyksta. Ar tai galima įvardinti kaip psichologinį pastiprinimą – tikriausiai taip. Dailės terapija prisideda prie savęs surinkimo ir suvokimo – o tai yra labai svarbu“, – įsitikinusi Vaida. Dar daugiau. Ji sako, kad požiūrio į vaiką pakeitimas yra didžiausia dovana ne tik vaikui, bet ir tėvams.

„Esame įpratę gyventi turėdami lūkesčių idealiai, aiškiai apibrėžtai būčiai. Tarsi savaime suprantama, kad einame į darželį, mokyklą, tada universitetą, renkamės profesiją, tada – santykiai, šeima – taip gyvena didžioji dauguma žmonių. Tačiau autistiški vaikai dar darželio metais susiduria su sunkumais – kažko nepadaro, kažkurie jo bruožai neatitinka normų, sistemos reikmių. Atsiranda signalai, kad vaikas ne toks, elgiasi ne taip, kad kažko nesugeba... Ant tėvų pečių užkraunamas nespildančių lūkesčių maišas. Kaip jį nusimesti? Tada

dėmesys ir visa energija nukrypsta ne į vaiką, bet į sistemą: kaip jai pritaikyti vaiką, o ne atvirkščiai“, – sako Vaida.

„Tai neteisingas kelias. Norint užtikrinti autistiškam vaikui mokymosi ir gyvenimo kokybę, reikia liautis jį lyginti su kitais, telkti dėmesį į jo stiprybes. O svarbiausia – kelti klausimus sau: kaip aš turiu pasikeisti, ką turiu išmokyti, kad išlaikyčiau emocinį balansą, o ir vaikas su manimi jaustųsi komfortiškai?“, – sako specialistė. Vaidos teigimu, patys vaikai sau yra pakankami, ji mažuosius mato atsipalaidavusius. Net jei yra matomi intelekto sutrikimai, vaikai, jei jiems yra sukurta saugi aplinka, būna laimingi, moka džiaugtis.

„Aš kitą kartą pagalvoju, kad autistiški vaikai tarsi tolimesnis žmonijos evoliucijos etapas – jie jaučia kitaip, ko nejaučiam mes, neurotiški žmonės. Tie vaikai mums suteikia galimybę pamatyti, kas mūsų visuomenėje iš esmės yra blogai, kas supuvę ar turėtų būti pergaltota ir keičiama. Jie sudaro mums galimybę pasimatuoti save pačius, kaip žmones: savo vertybes, požiūrį į dalykus, toleranciją, kantrybę, vidinę konstituciją. Tuomet atsiranda nuolankumas, gebėjimas susitelkti į akimirką, ramybė“, – sako Vaida, būtent tai yra dovana ir vaikui, ir suaugusiems.

Refleksijose gimsta suvokimas

Tam, kad patirtum susitaikymą, turi nueiti tam tikrą kelią. Tai įmanoma. Su autistiškais vaikais, net nekalbančiais, įmanoma susikalbėti. Komunikacija vyksta įvairiais būdais, bet tam reikia kūrybiškumo.

„Man padeda mano meninis išsilavinimas, menas tampa

priemone komunikuoti su vaikais. Matydama, ką vaikas piešia, galiu suprasti, ar tai atitinka tos akimirkos vaiko elgesį, ką jis sako. Didžiausių sunkumų patiriu ne su vaikais, o su suaugusiais žmonėmis. Yra buvę akimirky, kai nežinojau, ką atsakyti“, – prisimena pašnekovė. Terapeutė sako, kad pagalba neįmanoma per vieną susitikimą. Reikia nuolatinio darbo, savęs pažinimo procesas turi būti ilgalaikis.

„Kai žmogus pradeda gilintis į save, jis pamažu, atranda viską. Temos gali būti visokios. Dailės terapija remiasi tokia pagrindine hipoteze: žmogus kuria apie save, jis mone transliuoja save, vaizduoja informaciją, kuo ir kaip jis gyvena“, – pasakoja terapeutė. Po kūrybinio proceso piešiniai ar kiti meno dirbiniai aptariami – tokiu būdu atrakinama daug naujos informacijos apie žmogų.

„Refleksija užima du trečdalius viso terapijos laiko. Žmogus pasakoja, ką jis jaučia, kaip jis mato savo kūrinį. Aš apibendrinu, matydama detales, formaliuosius elementus, kurių jis nepastebi. Refleksijos grupėje metu žmogus pamato, kaip kiti jį jaučia, supranta. Ar kaip jis jaučiasi, žiūrėdamas į kitų piešinius, kokias emocijas jie sužadina. Buvimas bendrystėje, kalbėjimas – ką matau, kaip jaučiuosi, klausimų uždavimas, atsakymų reflektavimas padeda gimti tiesai ir suvokimui. Būna, kai jau pirmieji terapijos kartai parodo, kas žmogui skaudžiausia ir, kad su tais skauduliais susitikti tuo metu tiesiog jam per sunku. Tada žmonės atsitraukia. Tie, kurie yra drąsūs – pasilieka“, – sako terapeutė. Vaida įsitikinusi, kad šiai terapijai pats žmogus turi būti pasiruošęs, turi būti motyvuotas, kitu atveju, sėkmės nesulauks.

Straipsnio autorė Evelina Butkutė Lazdauskienė



Cenncora

**Dovana
autistiškiems
vaikams –
sensorinių sodų
įrengimas**

Su sensoriniais iššūkiais dažnai susiduria autistiškus vaikus auginantys tėvai. Kadangi autizmo spektro sutrikimas yra labai įvairus, tai kiekvienam autistiškam asmeniui sensoriniai ypatumai gali pasireikšti skirtingai. Visgi neurologai tvirtina, kad dirbant ir taikant tam tikras priemones, galima padėti išmokyti valdyti sensorinius iššūkius ar bent jau lengviau juos priimti. Daugiau galimybių adaptuotis, išmokyti atpažinti sensorines perkrovas ir valdyti sensorinius iššūkius suteiks 2024 m. planuojami įrengti sensoriniai sodai.

Finansuos sensorinių sodų įrengimą

Kompanija Cencora, Lietuvoje valdanti daugiafunkcinį IT, finansų, personalo, klientų aptarnavimo ir kt. bendrą paslaugų centrą, skirtą pasaulinei organizacijai ir specializuotai logistikai farmacijos pramonėje, atkreipdama dėmesį į autistiškiems vaikams kylančius sensorinius iššūkius, skyrė finansavimą sensorinių sodų įrengimui. Sensorinis sodas – tai specialiai suformuota erdvė, kurioje esantys augalai ir įvairūs įrenginiai stimuliuoja visas juses: regos, klausos, skonio, uoslės, lietimo, pusiausvyros, kūno suvokimo ir kūno judėjimo.

Autistiškų vaikų sensoriniai iššūkiai skiriasi. Pavyzdžiui, kai kurie gali būti jautresni arba mažiau jautresni įvairiems pojūčiams, tokiems kaip šviesa, garsas, skonis, kvapas, šiluma. Jie gali pernelyg reaguoti į stimulus, į kuriuos kiti žmonės nekreiptų dėmesio arba reaguoti mažiau į tai, kas atrodo įprasta. Taip pat kai kuriems gali būti sudėtinga derinti įvairius pojūčius ir suprasti aplinkos informaciją kaip vientisą visumą. Tai gali kelti iššūkius kasdieniauose veiksmuose.

Planuojama, kad 2024 m. balandžio mėnesį pradės veikti sensorinis sodas Santaros klinikų Vaiko raidos centro erdvėje Igoninės kiemelyje, o vėliau ir asociacijos „Vilniaus lietaus vaikai“ dienos centro kiemelyje. Taip pat bus prisidėta prie Panevėžio autizmo asociacijos „Lietaus vaikai“ sodo įrengimo numatytoje teritorijoje. Veiklų pradžia simboliškai buvo paminėta spalio mėn. 24 d. pasodinant pirmąjį augalą būsimajame sode Vaiko raidos centre.

Misija – kurti sveikesnę ateitį

„Dirbdami Lietuvoje ir visame pasaulyje sveikatos ir farmacijos srityje vis dažniau susiduriame su neuroįvairovės realybe – darbuotojai atvirai kalba apie savo vaikų ar savo pačių sensorinius iššūkius. Cencora grupės misija yra kurti sveikesnę ateitį, todėl natūraliai siekiame kurti draugišką ir įtraukią darbo aplinką, savo biure numatėme erdves tyliai darbo aplinkai bei galimybę rinktis nuotolinį darbą. Mums, kaip įmonei, ir mūsų darbuotojams svarbu neapsiriboti tik „savo kiemu“ bei prisidėti prie visuomeninių iniciatyvų, siekiant atliepti visuomenėje kylančius poreikius. Todėl bendradarbiaudami su asociacija „Lietaus vaikai“ skyrėme finansavimą įkurti tris sensorinius sodus, kurie papildys sensorinės adaptacijos terapijas naujomis galimybėmis, padės tiems, kuriems reikia pagalbos adaptuotis ir išmokyti valdyti savo sensorinius iššūkius“, – komentuoja Lukas Jankauskas, Cencora paslaugų centro Lietuvoje direktorius.

Aurelija Kuodzevičienė, atstovė įmonėms vykdomiems socia-



linės atsakomybės projektams, antrina, kad Cencora yra vertybėmis grįsta organizacija: „Visi mūsų projektai, kurie susiję su socialine atsakomybe, siekia vieno – kurti sveikesnę ateitį ir didinti žmonėms prieigą prie vaistų ir terapijų. Erdvės sukūrimas, kur vyks terapijos su autistiškais vaikais, rodo, kad mes išreiškiame palaikymą už mūsų komandos narius, kurie augina autistiškus vaikus, už savo autistiškus darbuotojus ir apskritai už žymiai platesnį socialinį ratą. Tokia erdvė bus aktuali daugeliui visuomenės grupių: vaikams, patiriantiems raidos iššūkius, specialistams dirbantiems su jais, tėvams auginantiems šiuos vaikus. Siekiame padaryti kuo didesnį poveikį ir tikime, kad

trijų erdvių įrengimas skirtingose Lietuvos lokacijose tikrai tai padarys.“

„Sensoriniai sodai prisidės prie to, kad autistiški vaikai su specialisto pagalba turės daugiau galimybių lavinti, išmokyti atpažinti ir valdyti sensorinius iššūkius. Taip pat tai praplės supratimą, jog darbui su vaiko sensoriniais iššūkiiais nebūtinai reikalingas kambarys, kuriame daug šviesų, įrangos ar specialių priemonių. Galimybės suteikimas patirti skirtingus pojūčius tam pritaikytoje aplinkoje, gryname ore turėtų atnešti daug teigiamų pokyčių“, – teigia Beata Veselienė, asociacijos „Vilniaus lietaus vaikai“ vadovė.

Atliepti darbuotojų ir visuomenės poreikius

„Mūsų įmonės paslaugos teikiamos labai įvairiems žmonėms, todėl tam, kad teiktume jas kokybiškai, pas mus taip pat turi dirbti labai įvairūs žmonės. Mes labai didžiuojasi įtrauktimi ir viena iš įmonės vertybių yra pirmiausia žmogus. Tai išreiškiame įvairiais būdais: tiek per erdvių kūrimą, tiek per darbo sąlygų lankstumą, kur tai yra įmanoma, tiek per požiūrį į darbuotoją. Svarbu, kad pas mus dirbantys žmonės ateina dirbti, turėdami savo skirtingas patirtis, požiūrį į procesus ir to rezultatas: laimi ir įmonė, ir darbuotojas“, – dalijasi A. Kuodzevičienė.

Pasak A. Kuodzevičienės, vertybės yra būtent tai, kuo didžiuojasi ir patys darbuotojai, ypač vykdant socialinės atsakomybės projektus: „Pavyzdžiui, kai darbuotojai pamato, jog įmonės įgyvendintą projektą parodė per televiziją, o dar jai pamato močiutė pamato ir paskambina pasidžiaugti, tada ir paties darbuotojo akyse žiba švieselė: kad darome teisingus

ir prasmingus dalykus. Toks pasididžiavimas vertybėmis iš darbuotojo pusės mums yra labai svarbus“

Apie vertybėmis grįstą požiūrį į darbuotoją ir vykdomą veiklą pasakoja ir įmonėje apskaitininke dirbanti Monika Judickienė: „Atvykus dirbintis, pabijojau visuomenėje gajos nuostatos, kad mama, auginanti vaiką su negalia, yra nepatraukli darbo rinkoje. Todėl iškart nepasisakiau, jog mano sūnus turi autizmo spektro sutrikimą. Tačiau, norėdama pasinaudoti egzistuojančia socialine lengvata dėl papildomo laisvadienio, auginant vaiką su negalia, turėjau pateikti papildomus dokumentus. Tą padaryti nebuvo baisu ar sunku, nes pradėjus dirbti, pamatčiau, kokia yra vidinė įmonės kultūra: aš žinojau, kad į mane dėl šio fakto nebus žiūrima kitaip, engiama ar pan. Kaip tik esu dėkinga, kad turiu tokį supratingą vadovą, lanksčias darbo sąlygas ir, jeigu nutinka situacija namuose, aš galiu išvykti valandai ar daugiau ir man nebus priekaištaujama. Vadovas žino, jog darbus atliksiu laiku ir kokybiškai, bet kartais nutinka situacijos, kai turiu atsitraukti.“

„Dirbti auginant autistišką vaiką, tikrai gali būti iššūkis, nes spektras yra labai platus, o vaikai skirtingi. Todėl, tikiu, kad tam tikrais atvejais gali nebūti tinkamų sąlygų dirbti, kitais gal dar neatėjo laikas, o dar kitais – svarbu surasti tinkamą darbovietę. Kad autistiški vaikai pasiektų panašių rezultatų kaip įprastos raidos vaikai, tikrai reikia dirbti dešimtis kartų daugiau. Pavyzdžiui, mano autistiškam sūnui jau beveik devyneri, tačiau dviračiu važiuoti dar nemoka, o jaunesnysis keturių su puse jau važinėja. Tačiau tikiu, kad mano sūnus, nors ir turi negalią, užaugęs gali susikurti savarankišką gyvenimą, kad autizmo diagnozė nėra nuosprendis. Žiūriu į savo kolegą Tomą, kuris turi Aspergerio sindromą, ir tai man suteikia vilties, kad



net ir labai sudėtingose situacijose yra sprendimų, pagalbos būdų“, – atvirai kalba Monika.

Saugios aplinkos kūrimas

Tomas Eicher-Lorka yra gerai žinomas kaip vienas pirmųjų autistiškų asmenų atvirai besidalijantis savo istorija. Lietuvoje suaugusiųjų autizmo diagnozavimas reglamentuotas tik 2015 m., o iki tol, kai asmuo sulaukdavo pilnametystės, diagnozė būdavo pakeičiama į kitą. Ką tai reiškė Tomui? Kad jis autizmo diagnozę gavo du kartus: būdamas dvylikos ir dvidešimt trejų metų. Pasak jo, jis buvo antras suaugęs žmogus Lietuvoje, gavęs autizmo diagnozę. Tomo istorijos pradžia išties nelengva ir jo mamai teko patirti daug išbandymų, kol gavo tikrąjį atsakymą, kas yra sūnui ir kaip jam padėti. Tomas didelių pastangų dėka ne tik išmoko gyventi savarankiškai, bet jau ir pat sukūręs šeimą bei sėkmingai dirba.

„Įmonėje Cencora mano darbas susijęs su vaistų logistikos klausimais, taip pat prisidedu prie Aurelijos inicijuojamų įvairių socialinių projektų. Nors įmonėje nėra specialiai autistiškiems asmenims pritaikytų erdvių, tačiau apskritai erdvės sukurtos taip, kad kiekvienas gali rasti savo poreikiams tinkamą erdvę. Taip pat vertinu, kad skyriuje, kuriame dirbu, galiu planuoti savo darbo krūvį išskirstant tam tikromis valandomis, išdėlioti jį darbo dienos bėgyje. Tai man padeda išlikti ramiam, balansuoti, nepatirti didelio streso ir geriau priderinti gyvenimą prie darbo, neaukojant per daug psichologinės ir fizinės sveikatos“, – sako Tomas.

Taip pat Tomas prisimena, kad anksčiau nemokėjo suprasti kitų žmonių emocijų, išskyrus šeimos, su kuria praleisdavo visą

laiką: „Ką aš padariau? Susiradau vieno antropologo knygą, kurioje buvo dideli paveikslai, vaizduojantys, skirtingas žmonių emocijas. Stengiausi atsiminti kiekvieną atvaizdą ir realiuose pokalbiuose atgaminti ir susieti: kokios raukšlės, kokios mimikos, kaip atrodo akys, kaip juda lūpos ir pan. Iš pradžių tai buvo labai sudėtinga, bet dabar jau pakankamai gerai atspėju emocijas, ganėtinai greitai susigaudau ir dėl to darbe nepatiriu iššūkių.“

A. Kuodzevičienės nuomone, būtent darbuotojų įvairovė yra įmonės stiprybė, o siekis sukurti jiems saugią aplinką yra vienas iš prioritetų: „Mes stengiamės išlaikyti sveiką balansą ir patenkinti poreikius, kuriuos turi darbuotojai. Siekiame kurti saugią aplinką, nes ten kur žmonės saugūs, jie gali kalbėti, dalintis, atsiskleisti. Pastebiu, kad žmonės dar turi tą nepatogų jausmą, jeigu pasidalina savo situacija, tarsi prašytų pagalbos. Tačiau taip neturėtų būti, pagalba, poreikių atliepimas turėtų būti kaip duotybė. Juk esame civilizuota bendruomenė, suprantanti vieni kitų poreikius. Išklausymas ir priėmimas yra pirmas žingsnis.“

„Džiaugiuosi mūsų kolektyvu ir tai, kad sukurtose erdvėse kiekvienas randa savo saugią erdvę ir komandos nari/ius, su kuriais gali dalintis. O vertybėmis grįsta organizacija vertina savo darbuotojus pagal tai, kaip jie jų laikosi. Ir čia prasideda neįtikėtinais geris dalykai – sniegu rutulio efektas: vienas geras darbas veja kitą, įsitraukia vis daugiau žmonių, ir visi mato, kaip gera prisidėti. Ilgalaikė vertybinė kultūra yra tiek įsišaknijusi, kad gerumu nėra piktnaudžiaujama, o toksiškam elgesiui tiesiog nelieta vietos“, – mano Aurelija.

Straipsnio autorė Agnė Bykova





Lengvai suprantama kalba

- Sensorinis sodas – tai specialiai suformuota erdvė, kurioje esantys augalai ir įvairūs įrenginiai padeda valdyti įvairius jautimus: regos, klausos, skonio, uoslės, lietimo, pusiausvyros, kūno suvokimo ir kūno judėjimo.
- Kompanija Cencora skyrė finansavimą sensorinių sodų įkūrimui. Planuojama, kad 2024 m. balandžio mėnesį pradės veikti sensorinis sodas Santaros klinikų Vaiko raidos centro erdvėje ligoninės kiemelyje, o vėliau - asociacijos „Vilniaus lietaus vaikai“ dienos centro kiemelyje. Taip pat bus prisidėta prie Panevėžio autizmo asociacijos „Lietaus vaikai“ sodo įrengimo.
- Įmonės Cencora vadovai ir darbuotojai džiaugiasi, kad jų įmonė pritaikyta dirbti visiems. Įmonėje dirba tėvai, auginantys vaikus, turinčius negalią, autistiški asmenys. Ir visi gerai jaučiasi, nes stengiasi suprasti vieni kitus, padeda vienas kitam.
- Sensoriniai sodai prisidės prie to, kad autistiški vaikai su specialisto pagalba turės daugiau galimybių.